

KYTICE

Z BÁSNÍ

KARLA JAROMÍRA ERBENA

ÚPLNÉ VYDÁNÍ.

1921.

NAKLADATEL B. KOČÍ, KNIHKUPEC
V PRAZE.

I.

POVĚSTI NÁRODNÍ.

KYTICE.

Zemřela matka, do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přicházely každyčkého rána
a matičku svou hledaly.

I zželelo se matce milých dětí;
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolistý kvítek,
jímž mohylu svou pokryla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly,
a prostý kvítek, v něm majíc'
útěchu,
mateří-douškou nazvaly.

Mateří-douško vlasti naší milé,
vy prostě naše pověstí!
natrhal jsem tě na dávné
mohyle —
komu mám tebe přinést?

Ve skrovnou já tě kytici zavážu,
ozdobně stužkou ovinu;
do širých zemí cestu ti ukážu,
kde příbuznou máš rodinu.

Snad že se najde dcera mateřina,
jíž mile dech tvůj zavoní;
snad že i najdeš některého syna,
jenž k tobě srdce nakloní!

5

POKLAD.

I.

Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;
s věže pak slyšeti zvuky
hájem i sousední vískou.
Není zvuk to zvonka jemný,
trátící se v blízké stráně:
dřeva-tě to rachot temný,
zvoucí lid do chrámu páně.

A tu z vísky k boží slávě
zhůru běží zástup hojný:
veský lid to bohobojný,
a dnes Velký pátek právě.

V chrámě truchlo: holé stěny;
oltář černá rouška kryje,
na roušce kříž upevněný:
v kůru zpívají pašije.

A hle! co se bělá v lese,
v černém lese za potokem?
Nějaká to veská žena,
ať v náruči cos nese.
I jde rychlým žena krokem,
svátečně jsouc oblečena,
tam tou strání za potokem —
pacholátko malé nese.
Běží žena, dolů běží,
pospíchá do chrámu páně;
tuť na blízku lesní stráně
kostel na pahorku leží.

A v úvalě ku potoku
 náhle ubystřuje kroků,
 neb jak větřík volně věje,
 z kostela slyšeti pění:
 v kůru tam se právě pěje
 Krista pána umučení.
 Běží, běží podle skály...
 »Co to? mám-li věřit oku?
 což mě moje smysly šálí?«
 Stane, ohlíží se kolem —
 rychle kroky zpět obrací,
 stane zase, zas se vrací...
 »Tam ten les, a zde ty klesty,
 tamto vede cesta polem —
 vždyť jsem nezbloudila z cesty!
 Bože, co se se mnou děje!
 což zde nejsem u kamena?
 jaká se tu stala změna!«
 Zase stojí, zase spěje,
 celá jsoucí udivena,
 oči rukou si protírá,
 o krok blíže se ubírá:
 »Bože, jaká to tu změna!«

Tu, kde z divokého klestu,
 od kostela tři sta kroků,
 veliký čněl kámen v cestu,
 co se nyní jeví oku?
 Jeví se tu ženě, jeví
 vchodem vršek otevřený —
 vysvětliti sobě neví —
 kámen v cestu postavený,
 postavena celá skála,
 jak by od věků zde stála.

Jeví se tu, jeví ženě
 chodba pod zemí, co síně
 vyklenutá ve křemeně;
 a tam, klenba kde se tratí,
 ve tmavém pahorku klíně
 jakýs plamen znamenati.
 I hoří to jasnoběle,

jako v noci svit měsíčka,
 i zaplává rudoskvěle,
 jak by západ to sluníčka.

I vidouc to žena žasne,
 a ke vchodu až pokročí,
 a zastíníc si dlaní oči,
 hledí v ono místo jasné.
 »Bože, jak se to tam svítí!«
 Oči rukou si protírá,
 o krok blíže se ubírá:
 »Jak se to tam divně svítí!
 což to asi může býti?«
 Dále jíti se však bojí,
 hledíc tam a venku stojí.

A co váhá a co stojí,
 v klenbu patříc neustále,
 mizí bázeň za pohledem,
 zvědavost ji pudí předem,
 a žena se běře dále.
 Krok za krokem — a vždy dále
 mocně ji to jíti pudí;
 krok za krokem — a ve skále
 jen se spící ohlas budí.
 A čím dál přichází žena,
 stále divná roste záře.
 Jižjiž končí se sklepení;
 avšak žena omráčena,
 rukou zakrývá si tváře,
 přímo patřit možné není.
 Vidí, vidí — co zde vidí,
 kdy to viděl který z lidí?
 Tolik krásy, tolik blesku
 mní uzříti jen v nebesku!

Dvéře tu jsou otevřeny
 do nejskvělejšího sálu;
 zlatem jen se svítí stěny,
 strop rubíny vyložený,
 pod ním sloupy ze křišťálu.
 S obojí pak strany dveří

na podlaze mramorové —
kdo neviděl, neuvěří —
hoří, hoří dva ohňové;
dva ohňové tuto hoří,
nic jich blesku neumorí:
nade stříbrem po levici
lunou oheň zhůru plane,
nade zlatem po pravici
sluncem pláti neustane.
Planou ohně, jizba plane,
obalena září jasnou;
a dokud tu poklad stane,
plamenové nevyhasnou,
nic jich blesku neumorí.

Na prahu tu žena stojí,
celá stojí oslepena;
oči pozdvihnout se bojí,
nemůž' zříti do plamena.
Na levici dítě nese,
pravou levé mne si oko;
a když trochu ohlídne se,
osmělí a zpamatuje,
vzdychne sobě přehluboko.
a tak v duši své rokuje:
»Milý Bože! co já zkusím
na tom světě nouze, hladu!
bídě život chránit musím —
a zde tolik těch pokladů!
Tolik stříbra, tolik zlata
v podzemní tu leží skrejši!
Jenom hrstku z té hromady —
a já byla bych bohata
a byla bych nejšťastnější,
já i moje dítě tady!«

A co myslí a co stojí,
ohroženější se stane;
svatým křížem se ozbrojí
a jde, kde to běle plane.
Jde a stříbra kousek zdvihne,
avšak zase tam položí;

zdvihne zas a je prohlíží,
jeho lesk a jeho tíži —
a zdali je zas položí?
Ne, již v klíně jí se mihne.
A zdařením tím smělejší:
»Jistě toto prst je boží,
poklad ukázal mi v skrejši,
chce, bych byla oblažena;
i zhřešiti bych musela,
bych jím pohrdnouti měla!«

Takto k sobě mluvíc žena,
chlapce na zem s ruky složí,
klekne a klín rozestírá,
chutě s hromady nabírá
a do klína stříbro skládá:
»Jistě toto prst je boží,
jenž nás obohatit žádá!«
Béře, béře ze hromady —
klín již plný, sotva vstává;
ještě v šátek sobě dává,
tak ji mámí stříbra vnady!
A když již chce odtud jíti:
ach, zde ještě pacholete!
Jak je ke vši tíži vzíti?
Pacholátko již dvouleté;
vysypatí zase štěstí
nezdá se jí dobré býti;
obého pak nemůž' nésti.

A hle, stříbro, matka nese!
Dítě se tu na ni třese:
»Mama!« volá, »mama, mama!«
chytaíc ji ručinkama. —
»Mlč, synáčku! mlč, mlč, hochu!
počkej tuto jenom trochu,
hned tu bude zase mama!«

A již běží, siní běží,
již i síně za ní leží;
přes potok, po stráni k lesu
spěchá žena ve svém plesu,

a než malá ušla chvíle,
prázdna zpátky zas pospíchá;
a ve potu sotva dýchá,
stane zase již u cíle.

A jak vítr zlehka věje,
z kostela slyšeti pění:
v kůru tam se právě pěje
Krista pána umučení.

A jak síní v jizbu spěje:
»Haha, mama! haha, mama!«
radostně se dítě směje,
potleskujíc ručinkama.

Nedbá-tě však matka na to,
běžíc ve stranu protější:
kovů blesk je jí milejší:
z kovů nejmilejší zlato.
Klekne a klín rozestírá,
chutě s hromady nabírá
a do klína zlato skládá.
Klín již plný, sotva vstává —
ještě v šátek sobě dává!
Ó, jak jí tu srdce skáče,
jak je štěstí svému ráda!

A když zlato matka nese,
dítě se tu na ní třese,
třese a žalostně pláče:
»Mama, mama! ach, ach, mama!«
chytajíc ji ručinkama.
»Mlč, synáčku! mlč, mlč, hochu!
počkej jenom ještě trochu.«
A k dítěti se nakloní,
a do klína rukou sáhne,
dva peníze ven vytáhne,
o peníz penízem zvoní:
»Hleď, hleď, co to má maminka!
cín, cín! slyšíš, jak to cinká?«
Avšak dítě stále pláče —
jí radosti srdce skáče.

A do klína opět sáhne,
plnou zlata hrst vytáhne,
vloží dítěti do klínka:
»Hle, hleď, co ti dá maminka!
Mlč, synáčku! mlč, mlč, hochu!
cín, cín! poslyš, jak to cinká!
počkej jenom ještě trochu,
hned se vrátí zas maminka.
Hrej si pěkně, hrej, děťátko!
počkej ještě jen drobátko.«

A již běží, síní běží,
na dítě se neohlíží;
a již síně za ní leží,
již se ku potoku blíží;
přes potok, po stráni v plesu
drahý poklad nese k lesu,
a již stojí s ním před chýží.

»Hoj, ty chýže, sprostá chýže,
brzy měj se dobře tady!
což mě k tobě nyní víže?
nenalézám v tobě vnady!
Půjdu pryč z těch tmavých lesů,
z té otcovské střechy chudé;
jinde štěstí své ponesu,
jinde moje bydlo bude!
Půjdu, půjdu z toho kraje,
radostná mi odtud cesta,
půjdu, když mi štěstí zraje,
do velkého půjdu města;
koupím sobě země, hrady,
co paní mě budou ctíti:
měj se dobře, chýžko, tady,
nebuduť já v tobě žíti!
Nejsemť již ta chudá vdova,
pěči nesouc v noci ve dne:
ejhle, v klínu...« na ta slova
s potěšením tam pohledne. --
Ó, kéž byla nepohledla!
Leknutím tu celá zbledla,
leknutím se třese celá,

div na místě neomdlela.
Vidí, vidí — ha, co vidí,
sama tomu sotva věří!
Do zpukřelých vrazí dveří,
vrazí, kde truhlice byla,
v kterou stříbro uložila.
Strhne víko — ha, co vidí!
Pro vší víru dobrých lidí!
jaká opět nová rána!
Místo stříbra jen — kamení,
v šátku pak a ve svém klínu,
ó, přehrozněť to mámení!
místo zlata — samou hlínu!
čáka všecka rozšlapána! — —

Nehodna-tě štěstí byla,
požehnání neužila.

II.

A když takto rozdrceně
s bolestí tu ztrátu nese,
probodne to srdce ženě,
zkřikne hrůzou vyděšeně,
zkřikne, až se chýže třese:
»Ach, dítě! mé dítě drahé!«
»Dítě drahé — drahé — drahé!«
zahučelo v hustém lese.

A ve hrozném předtušení
běží žena — ach, neběží,
letí, letem ptáka letí,
lesem, strání ji vidětí,
tam, kde klamně našla jmění,
k vršku, na němž kostel leží.

Od kostela větrík věje,
což pak neslyšeti pění? —
Krista pána umučení
v kůru tam se již nepěje.

A když přišla ke sklepení,
haha! jaké pohledění!

haha! z divokého klestu
tři sta kroků od kostela
veliký ční kámen v cestu!
A kde síně? — ta zmizela!
zmizela, i v cestě skála,
jak by nikdy zde nestála.

Ha, jak se tu žena leká,
jak se děsí, volá, hledá!
jak po tom pahorku těká!
těmi klesty na smrt bledá!
Ha, ty zraky zoufanlivé,
ústa siná nad mrtvolu!
Hle, jak přes to křoví divě
běží — pádí tamto k dolu!
»Běda, běda! zde to není!«
Tělo klestím rozervané,
nohy trním probodané —
darmo všecko klopotění,
vchodu již nalézti není!

A znova se žena děsí,
úzkost hrozná ji uchvátí:
»Ach, kdo mně mé dítě vrátí!
ach mé dítě, kde jsi, kde jsi?!« —

»Tu pod mezí jsem hluboko!«
hlas tichounký větrem šumí;
»nespatří mne žádné oko,
ucho mí neporozumí.«

»Blaze tu pod zemí, blaze,
beze jídla, beze pití,
na mramorové podlaze,
ryzí zlato v klínku mítí.«

»Noc a den se nestřídají,
nikdy nejdou spát očinka;
hrají si tu pěkně, hrají —
cín cín! slyšíš, jak to cinká?«

Avšak žena znovu hledá —
darmo! a znovu se děsí,

zoufale se na zem vrhá,
vlasy sobě s hlavy trhá,
zkrvavena, na smrt bledá:

»Ach, běda mi! běda, běda!
ach, mé dítě, kde jsi, kde jsi?
kde tě najdu, dítě drahé?!«
»Dítě drahé — drahé — drahé!«
blízkými to hučí lesy.

III.

Mine den, i druhý mine,
dnové v týden se obrátí,
z týdnů měsíc se vyvine,
až i léto počne plátí.

Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;
co den znějí zvonka zvuky
hájem a sousední vískou.
Tu nahoře, když se z rána
ke mši zvonečkem pozvoní,
přede stánkem nebes pána
zbožný rolník čelo kloní.

Aj, kdo zná ji, tu osobu
se sklopenou k zemi tváří?
Svíce zhasly na oltáři,
ona klečí po tu dobu.
Zdáť se, že ani nedýše —
líce a rty zesinalé —
ach, toť se tak modlí tiše!
Kdo to? Nevím, tuším ale. —
Když po svaté však oběti
chrámové se zamknou dyře,
těmi buky ji viděti,
ana se s pahorku béře.
Béře, béře se pomalu
stezkou vinoucí se v klestu
po šedivou tamo skálu,

kde ční kámen velký v cestu.
Tu si vzdychne přehluboko
a do dlaně čelo sklopí:
»Ach, mé dítě!« — a již oko
v slzách kaňoucích se topí.

Nešťastnáť to z chýže žena,
vždycky smutná, vždycky bledá,
vždycky těžce zamyšlena:
od rána až do soumraku
nikdy jasno v jejím zraku,
v noci pak žel spáti nedá.
A když opět na úsvitě
traplivé opouští lože:
»Ach, mé dítě, drahé dítě!
ach, běda mi! běda, běda!
odpuť, milostivý Bože!«

Uplynulo léto celé,
jeseň, zima uplynula —
nezmírněno v srdci žele,
slza v oku nezhynula.
I když výše slunce stálo,
rozehřávši zemi znova:
úst k úsměchu nerozhřálo,
stáleť ještě pláče vdova.

IV.

A slyš! s hůry mezi buky,
z kostelíčka s věží nízkou,
rachotící slyšet zvuky
hájem a sousední vískou.
A hle! zhůru k boží slávě
běží z vísky zástup hojný,
veský lid to bohabojný —
a dnes Velký pátek právě.

Jemně jarní větřík věje,
větrém pak slyšetí pění:
v kostele se zase pěje
Krista pána umučení.

A tou strání ku potoku
žena od lesa se blíží.
Co zdržuje dnes jí v kroku? —
Ach, památka dne a roku
hořem kroky její tíží!
Blíží, blíží se znenáhla,
a již skály té dosáhla.

A hle! co se jeví oku?
Tu, kde z divokého klestu,
od kostela tři sta kroků,
veliký čněl kámen v cestu:
vchodem vršek otevřený,
kámen v cestu postavený,
kámen i ta celá skála,
jak by tak od věků stála.

A žena se toho leká,
hrůzou se jí vlasy ježí,
celou tíží na ni leží
zármutek a vina její.
I děsí se — však nečeká,
a ve strachu a v naději
skokem síní známou běží,
síní jdoucí pode skálu.

A hle! dvěře otevřeny
do nejskvělejšího sálu;
zlatem jen se svítí stěny,
strop rubíny vyložený,
pod ním sloupy ze křišťálu.
A s obojí strany dveří
na podlaze mramorové
plápolají dva ohňové:
nade stříbrem po levici
lunou oheň zhůru plane,
nade zlatem po pravici
sluncem plátí nepřestane

A žena se s hrůzou blíží,
a ve strachu a v naději
tu po jizbě se ohlíží.

Snad ji vábí stříbro, zlato? —
Ach, již ona nedbá na to! —
»Haha, mama! haha, mama!«
Ejhle, dítě, dítě její,
po celý rok oplakané,
potleskuje ručinkama!

Ale v ženě není dechu
a hrůzou se celá třese,
a ve zufanlivém spěchu
chopíc dítě do náručí,
dlouhou síní odtud nese.

A třesk, třesk! huhu! to hučí
jí v patách vrchu klíně;
praskot hrozný, vítr skučí,
zem se třese, hluk a lomoz —
jí v patách se boří síně!
»Ach, rodičko boží, pomoz!«
v úzkosti tu volá žena,
zpět pohlédnouc poděšena.

A hle, jaká zase změna!
Ticho všecko, a tu z klestu
veliký ční kámen v cestu;
vše, jak jindy, spořádáno,
po vchodu památky není:
právěť nyní dozpíváno
Krista pána umučení.

Ale v ženě není dechu
a hrůzou se celá třese,
a ve zufanlivém spěchu
dítě svoje odtud nese,
nese a na ňadra tlačí,
jako by se o ně bála;
běží, sotva dech jí stačí,
ač daleko za ní skála;
běží, aniž se ohlíží.
tam tou strání blíže k lesu,
a ve strachu a ve plesu
stane v chudé lesní chýži.

Ó, jaké tu vzdává vroucí
Bohu svému žena díky!
Vizte slzy ty kanoucí!
jak to dítě k sobě vine,
líbá čelo, ručky, rtíky,
a zas k ňadrám je přitiská,
jak celá v rozkoši plyne!

A hle! co se v klínku blýská?
co to znělo? — Ryzí zlato!
To zlato, jež loni byla,
aby dítě si pohrálo,
jemu v klínek položila.

Avšak ženu vábí málo,
co ji tolik hoře stálo!
Stáloť ji, ach! slzí mnoho;
leč děkujíc Bohu za to,
touže drahé tiskne děcko.
Hořceť zakusila toho:
že-tě velmi málo zlato,
avšak dítě nade všecko!

V.

Dávno kostelíček zbořen,
umlkly již zvonka zvuky;
a kde někdy stály buky,
sotva jaký hníje kořen.

Stařec mnoho pamatuje,
mnohoť i dožrálo hrobu:
avšak lid si ukazuje
ještě místa po tu dobu.

A když večer pohromadě
mládež za mrazu sedává,
rád stařeček povídává
o vdově a o pokladě.

SVATEBNÍ KOŠILE.

Již jedenáctá odbila,
a lampa ještě svítila,
a lampa ještě hořela,
co nad klekadlem visela.

Na stěně nízké světničky
byl obraz boží rodičky,
rodičky boží s děťátkem
tak jako růže s poupátkem.

A před tou mocnou světicí
viděti pannu klečící:
klečela, líce skloněné,
ruce na prsa složené;
slzy jí z očí padaly,
žalem se ňadra zdvihaly,
a když slzička upadla,
v ty bílé ňadra zapadla.

»Žel Bohu! kde můj tatíček?
Již na něm roste trávníček!
Žel Bohu! kde má matička?
Tam leží podle tatíčka!
Sestra do roka nežila,
bratra mi koule zabila.«

»Měla jsem, smutná, milého,
život bych dala pro něho!
Do ciziny se obrátil,
potud se ještě nevrátil.«

»Do ciziny se ubíral,
těšil mě, slzy utíral:
»Zasej, má milá, zasej len,
zpomínej na mne každý den;
první rok přádla hledívej,
druhý rok plátno polívej,
třetí košile vyšívej:
až ty košile ušiješ,
věneček z routy povíješ.«

»Již jsem košile ušila,
již jsem je v truhle složila,
již moje routa v odkvětě —
a milý ještě ve světě,
ve světě širém, širokém,
co kámen v moři hlubokém.
Tři léta o něm ani sluch,
živ-li a zdráv — zná milý Bůh!«

»Maria, panno přemocná!
ach, budiž ty mi pomocna:
vrať mi milého z ciziny,
květ blaha mého jediný;
milého z ciziny mi vrať —
aneb život můj náhle zkrat;
u něho život jarý květ —
bez něho však mě mrzí svět.
Maria, matko milosti!
buď pomocnicí v žalosti!«

Pohnul se obraz na stěně —
i zkřikla panna zděšeně;
lampa, co temně hořela,
prskla a zhasla docela.
Možná, žeť větru tažení,
možná i — zlé že znamení!

A slyš! na záspí kroků zvuk,
a na okénko: ťuk, ťuk, ťuk!
„Spíš, má panenko, nebo bdíš?
Hoj, má panenko, tu jsem již!
Hoj, má panenko, co děláš?
a zdali pak mě ještě znáš,
aneb jiného v srdci máš?“

»Ach, můj milý! ach, pro nebe!
tu dobu myslím na tebe;
na tě jsem vždycky myslila,
za tě se právě modlila!«

„Ho, nech modlení — skoč a
pojď,

skoč a pojď a mě doprovod;
měsíček svítí na cestu;
já přišel pro svou nevěstu.“

»Ach, pro Boha! ach, co pravíš?
Kamž bychom šli—tak pozdě již!
Vítr burácí, pustá noc,
počkej jen do dne — není moc.«

„Ho den je noc, a noc je den—
ve dne mé oči tlačí sen!
Dřív než se zbudí kohouti,
musím tě za svou pojmuti.
Jen neprodlévej, skoč a pojď,
dnes ještě budeš moje choť!“ —

Byla noc, byla hluboká,
měsíček svítil s vysoka,
a ticho, pusto v dědině,
vítr burácel jedině.

A on tu napřed — skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Psi houfem ve vsi zavyli,
když ty pocestné zvětřili;
a vyli, vyli divnou věc:
že-tě na blízku umrlec!

„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
vstávají mrtví ze hrobů,
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?“

»Což bych se bála? tys se mnou
a oko boží nade mnou, —
Pověz, můj milý, řekni přec,
živ-li a zdráv je tvůj otec?
tvůj otec a tvá milá má,
a ráda-li mě bude znát?

„Moc, má panenko, moc se ptáš,
jen honem pojď — však uhlídáš;
jen honem pojď — čas nečeká,

a cesta naše daleká. —
Co máš, má milá, v pravici?"

„Nesu si knížky modlicí.“

„Zahod' je pryč! to modlení
je těžší nežli kamení!
zahod' je pryč! ať lehce jdeš,
jestli mi postačiti chceš.“

Knížky jí vzal a zahodil,
a byli skokem deset mil. —

A byla cesta výšinou,
skalami, lesní pustinou;
a v rokytí a v úskalí
divoké feny štekaly;
a kulich hlásal pověsti:
že-tě na blízku neštěstí. —

A on vždy napřed — skok a
skok,
a ona za ním, co jí krok.
Po šípkoví a po skalí
ty bílé nohy šlapaly;
a na hloží a křemení
zůstalo krve znamení.

„Pěkná noc, jasná — v tento
čas
mrtví s živými chodí zas,
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?“

„Což bych se bála? tys se mnou
a ruka páně nade mnou. —
Pověz, můj milý, řekni jen,
jak je tvůj domek upraven?
čistá světnička? veselá?
a zdali blízko kostela?“

„Moc, má panenko, moc se
ptáš!

však ještě dnes to uhlídáš;
jen honem pojď — čas utíká,
a dálka ještě veliká. —
Co máš, má milá, za pasem?“

„Růženec s sebou vzala jsem.“

„Ho, ten růženec z klokočí
jako had tebe otočí!
zúží tě, stáhne v tobě dech:
zahod' jej pryč — neb máme
spěch!“

Růženec popad, zahodil,
a byli skokem dvacet mil. —

A byla cesta nížinou,
přes vody, luka, bažinou,
a po bažině, po sluji
modrá světélka laškují;
dvě řady, devět za sebou,
jako když s tělem k hrobu jdou.
a žabí havěď v potoce
pohřební píseň skřehoce. —

A on vždy napřed — skok a
skok,
a jí za ním již slábne krok.

Ostřice dívku ubohou
břitvami řeže do nohou;
a to kapradí zelené
je krví její zbarvené.

„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
spěchají živí ke hrobu;
a nežli zvíš, jsi hrobu blíž —
má milá, nic se nebojí?“

„Ach, nebojím, vždyť tys se
mnou
a vůle páně nade mnou!

Jen ustaň málo v pospěchu,
jen dopřej málo oddechu.
Duch slábne, nohy klesají,
a k srdci nože bodají!«

„Jen pojď a pospěš, děvče mé!
však brzo již tam budeme.
Hosté čekají, čeká kvas,
a jako střela letí čas. —
Co to máš na té tkaničce,
na krku na té tkaničce?“

»To je křížek po mé matičce.«

„Hoho! to zlato proklaté
má hrany ostře špičaté!
Bodá tě — a mě nejinak,
zahod' to, budeš jako pták.“

Křížek utrh a zahodil,
a byli skokem třicet mil. —

Tu na planině široké
stavení stojí vysoké;
úzká a dlouhá okna jsou,
a věž se zvonkem nad střechou.

„Hoj, má panenko, tu jsme již!
Nic, má panenko, nevidíš?“

»Ach pro Boha! ten kostel
snad?«

„To není kostel, to můj hrad!“

»Ten hřbitov — a těch křížů
řad?«

„To nejsou kříže, to můj sad!
Hoj, má panenko, na mne hled
a skoč vesele přes tu zeď.“

»Ó, nech mne již! ó, nech
mne tak!

Divý a hrozný je tvůj zrak;
tvůj dech otravný jako jed,
a tvoje srdce tvrdý led!«

„Nic se, má milá, nic neboj!
Veseloť u mne, všeho hoj:
masa dost, ale bez krve,
dnes bude jinak, poprvé! —
Co máš v uzlíku, má milá?“

»Košile, co jsem ušila.«

„Netřeba jich víc nežli dvě:
ta jedna tobě, druhá mně.“

Uzlík jí vzal a s chechtotem
přehodil na hrob za plotem.
„Nic ty se neboj, na mne hled
a skoč za uzlem přes tu zeď.“

»Však jsi ty vždy byl přede
mnou,

a já za tebou cestou zlou;
však jsi byl napřed po ten čas:
skoč a ukaž mi cestu zas!«

Skokem přeskočil ohradu,
nic nepomyslel na zradu;
skočil do výšky sáhů pět —
jí však již venku nevidět:
jenom po bílém obleku
zablesklo se jest v útěku,
a schrána její blízko dost —
nenadál se zlý její host!

Stojíť tu, stojí komora:
nizoučké dvěře — závora;
zavrzly dvěře za pannou
a závora jí ochranou.
Stavení skrovné, bez oken,
měsíc lištami šeřil jen;
stavení pevné jako klec,
a v něm na prkně — umrlec.

Hoj! jak se venku zmáhá hluk,
hrobových oblud mocný pluk;
šumí a kolem klapají
a takto píseň skuhrají:

»Tělu do hrobu přísluší:
běda, kdo's nedbal o duši!«

A tu na dvěře: buch, buch,
buch!
burácí z venčí její druh:
„Vstávej, umrlče, nahoru,
odstrč mi tam tu závoru!“

A mrtvý oči otvírá,
a mrtvý oči protírá,
sbírá se, hlavu pozvedá
a půlkolem se ohlédá.

»Bože svatý! rač pomoci,
nedejž mne ďáblu do moci! —
Ty, mrtvý, lež a nevstávej,
Pán Bůh ti pokoj věčný dej!«

A mrtvý hlavu položiv
zamhouřil oči jako dřív. —

A tu poznovu — buch, buch,
buch!
silněji tluče její druh:
„Vstávej, umrlče, nahoru,
otevři mi svou komoru!“

A na ten hřmot a na ten hlas
mrtvý se zdvihá s prkna zas
a rámě ztuhlé naměří
tam, kde závora u dveří.

»Spas duši, Kriste Ježíši!
smiluj se v bídě nejvyšší! —
Ty, mrtvý, nevstávej a lež;
Pán Bůh tě potěš — a mne též!«

A mrtvý zas se položiv,
natáhnul údy jako dřív.

A znova venku: buch, buch,
buch!
až panně mizí zrak i sluch!
„Vstávej, umrlče! hola, hou!
a podej mi sem tu živou!“

Ach, běda, běda děvčeti!
Umrlý vstává po třetí
a velké, kalné své oči
na polomrtvou otočí.

»Maria panno! při mně stůj,
u syna svého oroduj!
Nehodně jsem tě prosila:
ach, odpusť, co jsem zhřešila!
Maria, matko milosti,
z té moci zlé mě vyprosti!«

A slyš! tu právě na blízce
kokrhá kohout ve vísce;
a za ním, co ta dědina,
všecka kohoutí družina.

Tu mrtvý, jak se postavil,
pádem se na zem povalil,
a venku ticho — ani ruch:
zmizel dav i zlý její druh. —

Ráno když lidé na mši jdou,
v úžasu státi zůstanou:
hrob jeden dutý nahoře,
panna v umrlčí komoře,
a na každyčké mohyle
útržek z nové košile. —

* *

Dobře se's, panno, radila,
na Boha že jsi myslila
a druha zlého odbyla!

Bys byla jinak jednala,
zle bysi byla skonala:
tvé tělo bílé, spanilé
bylo by co ty košile!

POLEDNICE.

U lavice dítě stálo,
z plna hrdla křičelo.
»Bodejž jsi jen trochu málo,
ty, cikáně, mlčelo!«

»Poledne v tom okamžení,
táta přijde z roboty:
a mně hasne u vaření
pro tebe, ty, zlobo, ty!«

„Mlč, hle, husar a kočárek,
hrej si! — tu máš kohouta!«
Než kohout, vůz i husárek
bouch, bác! letí do kouta.

A zas do hrozného křiku —
»I bodejž tě sršeň sám —!
že na tebe, nezvedníku,
Poledníci zavolám!«

»Pojď si proň, ty, Polednice,
pojď, vem si ho zlostníka!« —
A hle, tu kdos u světnice
dvěře zlehka odmyká.

Malá, hnědá, tváře divé
pod plachetkou osoba;
o berličce, hnáty křivé,
hlas — vichřice podoba!

„Dej sem dítě!“ — »Kriste pane!
odpusť hříchy hříšníci!«

Div že smrt ji neovane,
ejhle, tuť — Poledníci!

Ke stolu se plíží tiše
Polednice jako stín;
matka hrůzou sotva dýše,
dítě chopíc na svůj klín.

A vinouc je, zpět pohlíží —
běda, běda dítěti!
Polednice blíž se plíží,
blíž — a již je v zápětí.

Již ztahuje po něm ruku —
matka tisknouc ramena:
»Pro Kristovu drahou muku!«
klesá smyslů zbavena.

Tu slyš: jedna — druhá — třetí —
poledne zvon udeří;
klika cvakla, dvěře letí —
táta vchází do dveří.

Ve mdlobách tu matka leží,
k nadržám dítě přimknuté:
matku zkrísil ještě stěží,
avšak dítě — zalknuté.

ZLATÝ KOLOVRAT.

I.

Okolo lesa pole lán,
hoj, jede, jede z lesa pán,
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.

A před chalupou s koně hop!
a na chalupu: klop, klop, klop!

„Hola hej! otevřte mi dvěře,
zbloudil jsem při lovení zvěře;
dejte vody pft!“

Vyšla dívčina jako květ,
neviděl také krásy svět;
přinesla vody ze studnice,
stydlivě sedla u přeslice,
předla, předla len.

Pán stojí, nevěda, co chtěl,
své velké žízně zapomněl;
diví se tenké, rovné niti,
nemůže očí odvrátiti
s pěkné přadleny.

„Svobodna-li jest ruka tvá,
ty musíš býti žena má!“
dívčinu k boku svému vine —
„Ach, pane! nemám vůle jiné,
než jak máti chce.“

„A kde je, děvče, máti tvá?
Nikohoť nevidím tu já.“ —
„Ach, pane! má nevlastní máti
zejtra se s dcerou domů vrátí,
vyšli do města.“

II.

Okolo lesa pole lán,
hej, jede, jede zase pán,
na vraném bujném jede koní,
vesele podkovičky zvoní,
přímo k chaloupce.

A před chalupou s koně hop!
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola, otevřte, milí lidi,
ať oči moje brzo vidí
potěšení mé!“

Vyšla babice, kůže a kost:
„Hoj, co nám nese vzácný
host?“

„Nesu ti, nesu v domě změnu,
chci tvoji dceru za svou ženu,
tu tvou nevlastní.“

„Hoho, panáčku! div. a div!
kdo by pomyslíl jak-tě živ?
Pěkně vás vítám, vzácný hoste,
však ani nevím, pane, kdo jste?“
Jak jste přišel k nám?“

„Jsem této země král a pán,
náhodou včera zavolán:
dám tobě stříbro, dám ti zlato,
dej ty mně svoji dceru za to,
pěknou přadlenu.“

„Ach, pane králi! div a div!
kdo by se nadál jak-tě živ?
Vždyť nejsme hodny, pane
králi! —
kéž bychom záslužněji stály
v milosti vaší!“

„Ale však radu, radu mám:
za cizí — dceru vlastní dám;
jeť podobna té druhé právě
jak oko oku v jedné hlavě —
její nit — hedbáv!“

„Špatná je, babo, rada tvá!
Vykonej, coť poroučím já:
zejtra, až den se ráno zjasní,
provodíš dceru svou nevlastní
na královský hrad!“

III.

„Vstávej, dceruško! již je čas,
pan král již čeká, bude kvas:

však jsem já ani netušila —
nu, bodejž dobře pořídila
v královském hradě!"

»Stroj se, sestřičko moje! stroj,
v královském hradě bude hoj;
vysoko jsi se podívala,
nízko mne, hleďte, zanechala —
nu, jen zdráva buď!«

„Pojď již, Dorníčko naše, pojď,
aby se nehněval tvůj choť;
až budeš v lese na rozhraní,
na domov nevzpomeneš ani —
pojď jen honem, pojď!"

»Matko, matičko! řekněte,
nač s sebou ten nůž berete?«
„Nůž bude dobrý — někde
v chladu
vypíchnem oči zlému hadu —
pojď jen honem, pojď!"

»Sestro, sestřičko! řekněte,
nač tu sekeru nesete?« —
„Sekera dobrá — někde v keři
useknem hnáty lité zvěři —
pojď jen honem, pojď!"

A když již přišly v chlad
a keř:
„Hoj, ty jsi ten had, tys ta
zvěř!"
Hory a doly zaplakaly,
kterak dvě ženy nakládaly
s pannou ubohou!

„Nyní se s panem králem těš,
těš se s ním, kterak kolí chceš:
objímej jeho svěží tělo,
pohlížej na to jasné čelo,
pěkná přadleno!" —

»Mamičko, kterak udělám?
kam oči a ty hnáty dám?« —
„Nenechávej jich podle těla,
ať někdo jich zas nepřidělá;
radš je s sebou vem."

A když již zašly za tu chvoj:
„Nic ty se, dcero má, neboj!
však jsi podobna té tam právě
jak oko oku v jedné hlavě —
neboj ty se nic!"

A když již byly hradu blíž,
pan král vyhlíží z okna již;
vychází s pány svými v cestu,
přivítá matku i nevěstu,
zraďy netuše.

I byla svatba — zralý hřích,
panna nevěsta samý smích;
i byly hody, radování,
plesy hudby bez ustání
do sedmého dne.

A když zasněží osmý den,
král musí jíti s vojsky ven:
»Měj se tu dobře, paní moje!
já jedu do krutého boje
na nepřítele.«

»Navrátím-li se z bitvy zpět,
omladne naší lásky květ!
Zatím na věrnou mou památku
hleď sobě pilně kolovrátku,
pilně doma před!"

IV.

V hluboké pusté křovině
jak se tam vedlo dívčině?
Šest otevřených proudů bylo,
z nichž se jí živobyť lilo
na zelený mech.

Vzešlo ji náhle štěstí moc,
nynčko jí hrozí smrti noc;
tělo již chladne, krev se ssedá —
běda té době, běda, běda,
když ji spatřil král!

A tu se z lesních kdesi skal
stařeček nevídaný vzal:
šedivé vousy po kolena —
to tělo vloživ na ramena,
v jeskyni je nes.

»Vstaň, mé pachole, běž, je
chvat,
vezmi ten zlatý kolovrat:
v královském hradě jej prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za nohy.« —

Pachole v bráně sedělo,
zlatý kolovrat drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Kéž bych ten kolovrátek měla
z ryzího zlata!“

„Jděte se, matko, pozeptat,
zač je ten zlatý kolovrat?“ --
»Kupte, paničko! drahý není,
můj otec příliš nevycení:
za dvě nohy jest.«

„Za nohy? ajaj, divná věc!
Ale já chci jej mítí přec:
jděte, mamičko, do komory,
jsou tam ty nohy naší Dory,
dejte mu je zaň.“

Pachole nohy přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
»Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako bývalo.«

A ránu k ráně přiložil,
a v nohou oheň zas ožil,
a v jeden celek srostlo tělo,
jako by vždycky bylo celo,
bez porušení.

»Jdi, mé pachole, k polici,
vezmi tu zlatou přeslici:
v královském hradě ji prodávej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za ruče.« —

Pachole v bráně sedělo,
přeslici v rukou drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Och, kéž bych tu přesličku měla
ke kolovrátku!“

„Vstaňte, mamičko, s lavice,
ptejte se zač ta přeslice?“ —
»Kupte, paničko! drahá není,
můj otec příliš nevycení:
za dvě ruce jest.«

„Za ruce!? divná, divná věc!
Ale já ji chci mítí přec:
jděte, mamičko, do komory,
jsou tam ty ruce naší Dory,
přineste mu je.“

Pachole ruce přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
»Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako bývalo.«

A ránu k ráně přiložil,
a v rukou oheň zas ožil,
a v jeden celek srostlo tělo,
jako by vždycky bylo celo,
bez porušení.

»Skoč, hochu, na cestu se měj!
mám zlatý kužel na prodej:
v královském hradě jej prodá-
vej,
za nic jiného však nedávej,
nežli za oči.«

Pachole v bráně sedčlo,
zlatý kuželík drželo.
Královna z okna vyhlížela:
„Kéž bych ten kuželík měla
na tu přesličku!“

„Vstaňte, mamičko, jděte zas,
ptejte se, zač ten kužel as!“ —
»Za oči, paní, jinač není,
tak mi dal otec poručení,
za dvě oči jest!«

„Za oči? neslýchaná věc!
A kdo je, chlapče, tvůj otec!“
»Netřeba znáti otce mého:
kdo by ho hledal, nenajde ho,
jinak přijde sám.« —

„Mámo, mamičko! co počít?
a já ten kužel musím mít!
Jděte tam zase do komory,
jsou tam ty oči naší Dory,
ať je odnese.“

Pachole cčí přijalo,
do lesa zpátky spěchalo. —
»Podej mi, chlapče, živé vody,
nechť bude tělo beze škody,
jako kdy prvé.«

A oči v důlky položil,
a zhaslý oheň zas ožil;
a panna vůkol pohlížela —
však nikoho tu neviděla
než se samotnu.

V.

A když byly tři neděle,
král jede z vojny vesele:
»A jak se máš, má paní milá!
a zdalí's pamětliva byla
mých posledních slov?«

„Och! já je v srdci nosila,
a hleďte, co jsem koupila:
jediný mezi kolovraty,
přeslici, kužel — celý zlatý,
vše to z lásky k vám!“

»Pojď se, má paní, posadit,
upřed' mi z lásky zlatou nit.«
Ke kolovrátku chutě sedla;
jak zatočila, celá zbledla —
běda, jaký zpěv!

„Vrrr — zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
nevlastní sestru jsi zabila,
údův a očí jí zbavila —
vrr — zlá to nit!“

»Jaký to kolovrátek máš?
a jak mi divně na něj hráš!
Zahraj mi paní, ještě znova,
nevím, co chtějí tato slova:
před' má paní, před'!«

„Vrrr — zlou to předeš nit!
Chtěla jsi krále ošidit!
pravou nevěstu jsi zabila,
a sama se's jí učinila —
vrr — zlá to nit!“

»Hó, strašlivě mi, paní, hráš!
Nejsi tak, jak se býti zdáš!
Zahraj mi, paní, do třetice,
abych uslyšel ještě více;
před', má paní, před'!«

„Vrrr — zlou to předeš nit!
Přišla jsi krále ošidit:
sestra tvá v lese, v duté skále,
ukradla jsi jí chotě krále —
vrr — zlá to nit!“

Jak ta slova král uslyšel,
skočil na vrance, k lesu jel;
hledal a volal v širé lesy:
»Kde's, má Dorničko! kde jsi?
kde jsi?
kde's má rozmilá?« —

VI.

Od lesa k hradu polí lán,
hoj, jede, jede s paní pán;
na vraném bujném jedou koni,
vesele podkovičky zvoní,
na královský hrad.

I přišla svatba zase zpět,
panna nevěsta jako květ:
i byly hody, radování,
hudby a plesy bez ustání
po tři neděle.

A což ta matka babice?
a což ta dcera hadice?
Hoj, vyjí čtyři vlci v lese,
každý po jedné noze nese
ze dvou ženských těl.

Z hlavy jim oči vyňaty,
ruce i nohy uřaty:
co prvé panně udělaly,
toho teď na se dočekaly
v lese hlubokém.

A což ten zlatý kolovrat?
jakou teď píseň bude hrát? —

Jen do třetice zahrát přišel,
pak ho již nikdo neuslyšel
ani nespatrił.

ŠTĚDRÝ DEN.

I.

Tma jako v hrobě, mráz v okna
duje,
v světnici teplo u kamen;
v krbu se svítí, stará podřimuje,
děvčata předou měkký len.

»Toč se a vrč, můj kolovrátku!
ejhle, Adventu již na krátku,
a blízko, blizoučko Štědrý
den!«

Mílo-tě děvčeti přísti, mílo
za smutných zimních večerů.
neb nebude darmo její dílo,
tu pevnou chová důvěru.

I přijde mládenec za pilnou
pannou,
řekne: „Pojď za mne, dívko
má!
budiž ty mi ženkou milovanou,
věrným ti mužem budu já.“

„Já tobě mužem, ty mně ženkou,
dej ruku, děvče rozmilé!“ —
A dívka, co předla přízi tenkou,
svatební šije košile.

»Toč se a vrč, můj kolovrátku!
však jest Adventu již na krátku!
a přede dveřmi Štědrý den!«

II.

Hoj, ty Štědrý večere,
ty tajemný svátku!
cože komu dobrého
neseš na památku?

Hospodáři štědrovku,
kravám po výslužce;
kohoutovi česneku,
hrachu jeho družce.

Ovocnému stromoví
od večere kostí,
a zlatoušky na stěnu
tomu, kdo se postí.

Hoj, já mladá dívčina,
srdce nezadané:
mně na myslí jiného,
jiného cos tane.

Pod lesem, ach, pod lesem,
na tom panském stavě
stojí vrby stařeny,
sníh na šedé hlavě.

Jedna vrba hrbatá
tajně dolů kývá,
kde se modré jezero
pod lesem ukrývá.

Tu prý dívce v půlnoci,
při luně pochodní,
souzený se zjeví hoch
ve hladině vodní.

Hoj, mne půlnoc neleká,
ani liché Vědy:
půjdu, vezmu sekeru,
prosekám ty ledy.

I nahlednu v jezero
hluboko — hluboko,
milému se podívám
pevně okem v oko.

III.

Marie, Hana, dvě jména milá,
panny jak jarní růže květ;
která by z obou milejší byla,
nikdo nemůže rozumět.

Jestliže jedna promluví k hochu,
do ohně by jí k vůli šel;
pakli se druhá usměje trochu —
na první zas by zapomněl! —

Nastala půlnoc. Po nebi šíře
sbor vysypal se hvězdiček,
jako ovečky okolo pastýře,
a pastýř jasný měsíček.

Nastala půlnoc, všech nocí máti,
půlnoc po Štědrém večeru:
na mladém sněhu svěží stopu
znáti,
ode vsi přímo k jezeru.

Ta jedna klečí, nad vodou líčko;
ta druhá stojí podle ní:
»Hano, Haničko, zlaté srdíčko!
jaké tam vidíš vidění?«

„Ach, vidím domek — ale jen
v šere —
jako co Václav ostává —
však již se jasní — ach, vidím
dveře,
ve dveřích mužská postava!“

„Na těle kabát zelení temné,
klobouk na stranu — znám
jej, znám,

na něm ta kytka, co dostal ode
mne —
můj milý Bože! Václav sám!!"

Na nohy skočí, srdce jí bije;
druhá přiklekla vedle ní:
„Zdař Bůh, má milá, zlatá Marie!
jaké ty vidíš vidění?"

»Ach, vidím, vidím — je mlhy
mnoho,
všecko je mlhou zatmělé;
červená světla blýskají z toho —
zdá mi se býti v kostele.«

»Něco se černá mezi bílými —
však mi se rozednívá již:
jsou to družičky, a mezi nimi —
pro Boha! rakev — černý
kříž!«

IV.

Vlažný větřík laškuje
po osení mladém,
sad i pole květovým
přioděny vna dem;
zavzněla hudba od kostela
z rána,
a za ní hejsa! kvítím osypána
jede svatba řadem.

Švárný ženich jako květ
v kole svatebčanů,
kabát tmavě zelený,
klobouk v jednu stranu:
tak viděla jej v osudné té době,
tak si nyní domů vede k sobě,
švarnou ženku Hanu.

Zašlo léto. Přes pole
chladné větry vějí.

Zvoní hrana. Na marách
tělo vynášejí:
bílé družičky, planoucí svíce,
pláč, bědování, trouby hlaholíce
z hlubokosti znějí:
Miserere mei!

Koho věnec zelený,
koho v rakvi kryje?
Umřela, ach, umřela
panenská lilie!
Vykvětla jak by zalívána rosou,
uvadla, jak by podsečena kosou,
ubohá Marie!

V.

Nastala zima, mráz v okna duje,
v světnici teplo u kamen;
v krbu se svítí, stará polehuje,
děvčata zase předou len.

»Toč se a vrč, můj kolovrátku!
však jest Adventu zase na
krátku,
a nedaleko Štědrý den!«
»Ach, ty Štědrý večere
nocí divoplodné!
když si na tě zpomenu,
k srdci mne to bodne!«

»Seděly jsme také tak
loni pohromadě:
a než se rok obrátil,
dvě nám chybí v řadě!«

»Jedna, hlavu zavitou,
košiličky šije.
druhá již tři měsíce
v černé zemi hníje,
ubohá Marie!«

»Seděly jsme také tak,
jako dnes a včera;
a než se rok obrátí —
kde z nás bude která?«

»Toč se a vrč, můj kolovrátku!
všeckoť ve světě jen na obrátku,
a život lidský jako sen!«

»Však lépe v mylné naději sníti,
před sebou čirou temnotu,
než-li budoucnost odhaliti,
strašlivou poznati jistotu!«

HOLOUBEK:

Okolo hřbitova
cesta úvozová;
šla tudy, plakala
mladá, hezká vdova.

Plakala, želela
pro svého manžela,
neb tudy naposled
jej doprovázela. —

Od bílého dvora
po zelené louce
jede pěkný panic,
péro na klobouce.

»Neplač, nenaříkej,
mladá, hezká vdovo!
škoda by tvých očí,
slyš rozumné slovo.«

»Neplač, nenaříkej,
vdovo, pěkná růže!
a když muž ti umřel,
vezmi mne za muže.«

Jeden den plakala,
druhý ticho minul,
třetího žel její
pomalu zahynul.

V témdni umrlého
z mysli vypustila;
než měsíc uplynul,
k svatbě šaty šila. —

Okolo hřbitova
veselejší cesta:
jedou tudy, jedou
ženich a nevěsta.

Byla svatba, byla
hlučná a veselá,
nevěsta v oběti
nového manžela.

Byla svatba, byla,
hudba pěkně hrála:
on ji k sobě vinul,
ona jen se smála.

Směj se, směj, nevěsto!
pěkně ti to sluší:
nebožtík pod zemí,
ten má hluché uši!

Objímej milého,
netřeba se báti:
rakev dosti těsná —
ten se neobráť!

Líbej si je, líbej,
ty žádané líce:
komu's namíchala,
neobživne více! —

Běží časy, běží,
všecko sebou mění:
co nebylo, přijde,
co bývalo, není.

Běží časy, běží,
rok jako hodina;
jedno však nemizí:
pevněť stojí vina.

Tři roky minuly,
co nebožtík leží;
na jeho pahorku
tráva roste svěží.

Na pahorku tráva,
u hlavy mu doubek,
na doubku sedává
běloučký holoubek.

Sedává, sedává,
přežalostně vrká;
každý, kdo uslyší,
srdce jemu puká.

Nepuká tak jiným,
jako jedné ženě:
s hlavy si rve vlasy,
volá uděšeně:

»Nehoukej, nevolej,
nehuč mi tak v uši:
tvá píseň ukrutná
probodá mi duši!«

»Nehoukej, nežaluj,
hlava se mi točí:
aneb mi zahoukej,
ať se mi rozskočí!« —

Teče voda, teče,
vlna vlnu stíhá,
a mezi vlnami
bílý šat se míhá.

Tu vyplývá noha,
tam zas ruka bledá:
žena nešťastnice
hrobu sobě hledá!

Vytáhli ji na břeh,
zahrabali skrytě,
kde cesty pěšiny
křížují se x žitě.

Nižádného hrobu
jí býti nemělo,
jen kámen veliký
tlačí její tělo.

Však nelze kamenu
tak těžko ležeti,
jako jí na jménu
spočívá prokletí!

ZÁHOŘOVO LOŽE.

I.

Sedivé mlhy nad lesem plynou,
jako duchové vlekouce se řadem;
jeřáb ulétá v krajinu jinou —
pusto a nevlídno ladem i sadem.
Vítr od západu studeně věje
a přížloutlé listí tichou píseň pěje,

známá-tě to píseň; pokážděť v jeseni
listové na dubě šepcí ji znova:
ale málokdo pochopuje slova,
a kdo pochopí, do smíchu mu není.

Poutníče neznámý v hábitě šerém,
s tím křížem v ruce na dlouhé holi,
s tím růžencem — kdo jsi ty koli,
kam se ubíráš nyní pod večerem?
kam tak pospícháš? Tvá noha bosa,
a jeseň chladná — studená rosa;
zůstaň zde u nás, jsmeť dobří lidi,
dobréhoť hosta každý rád vidí. —

Poutníče milý! — než ty's ještě mladý,
ještě vous tobě nepokrývá brady,
a tvoje líce jako pěkné panny —
ale což tak bledé a smutně svadlé
a tvoje oči v důlky zapadlé!
Snad je ve tvém srdci žel pochovaný?
snad že neštěstí tvé tělo svíží,
lety šedivými dolů k zemi níží?

Mládenče pěkný! nechoď za noci;
možné-li, budem rádi ku pomoci,
a při nejmenším snad potěšíme.
Jen nepomíjej, pojd', pohov tělu:
neníť bez léku nižádného želu,
a mocný balsám v důvěře dříme. —

Nic neslyší, neví, aniž oko zvedne,
neníť ho možné ze snů vytrhnouti!
a tam již zachází v chrastině jedné:
Pán Bůh ho posilň na jeho pouť!

II.

Daleké pole, široké pole,
předlouhá cesta přes to pole běží
a podle cesty pahorek leží,
a dřevo štíhlé stojí na vrchole:
štíhláť to jedlice — však beze snětí,
jen malá příčka svrchu přidělána,

a na té příčce přibitý viděti
rozpjatý obraz Krista pána.
Hlavu krvavou v pravo nakloňuje,
ruce probité roztahuje v šíři;
v dvě světa strany jímí ukazuje,
v dvě strany protivné, jakož cesta míří:
pravou na východ, kdež se světlo rodí,
levou na západ, kdež noc vojevodí.
Tam na východě nebeská je brána,
tam u věčném ráji bydlí boží svatí;
a kdo dobře činí, čáka jemu dána,
že se tam s nimi též bude radovati.
Ale na západě jsou pekelná vrata,
tam plane mořem síra i smola,
tam pletou ďáblové, zlá rota proklatá,
zlořečené duše v ohnivá kola.
V pravo, Kriste pane! tam dej nám dospěti,
však od levice vysvobod své děti!

Tu na tom pahorku leže na kolenou
náš mladý poutník v ranním světla kmitu,
okolo kříže ruku otočenou,
vroucně objímá dřevo beze citu.
Brzy cos šepce, slzy roně z oka,
brzy zase vzdychá — těžce, zhluboka. —

Takto se loučí od své drahé panny
mládenec milý v poslední době,
ubíraje se v cizí světa strany,
aniž pak věda, sejdou-li se k sobě:
ještě poslední vroucí obejmutí,
ještě políbení jako plamen žhoucí:
již měj se tu dobře, dívko přežádoucí:
chvíle nešťastná pryč odtud mne nutí! —

Tvář jako stěna, pohledění ledné,
ale v srdci plamen zhoubný, divoký,
náhle se poutník se země zvedne
a k západu rychlé zaměří kroky. —

Brzy potom zmizel v hustém lesa prouti:
Pán Bůh ho potěš na jeho pouti!

III.

Stojí, stojí skála v hlubokém lese,
podle ní cesta v habrovém houští,
a na té skále dub velikán pne se,
král věkovitý nad věčnou pouští;
k nebesům holé vypínaje čelo,
zelená ramena drží na vše strany;
tuhý oděv jeho hromem rozoraný,
a pod oděvem vyhnílé tělo:
dutina prostranná, příhodná velmi —
pohodlný nocleh lité lesní šelmy!

A hle! pod tím dubem na mechovém loži,
čí je ta postava velická, hrozná?
zvíře či člověk v medvědí koži?
Sotva kdo člověka v tom stvoření pozná!
Tělo jeho — skála na skále ležící,
údy jeho — svaly dubového kmene,
vlasy a vousy v jedno splývající
s ježatým obočím tváři začazené;
a pod obočím zrak bodající,
zrak jedovatý, podobný právě
zraku hadímu v zelené trávě.
Kdo je ten člověk? a to mračné čelo
jakými obmysly se jest obestřeno?
Kdo je ten člověk? co chce v této poušti? —

Nic se mne neptej! ohledni se v houští
s obě strany cesty; zeptej se těch kostí,
ježto tu leží práchnivějící;
zeptej se těch černých, nevlídných hostí,
ježto tu krákají obletující:
ti mnoho viděli — ti vědí více!

Tu však muž lesní s lože svého skočí,
zrak upřený v cestu divoce plane;
kyjem ohromným nad hlavou točí
a skok za skokem prostřed cesty stane.

Kdo přichází cestou? — V hábitě mládenec,
kříž máje v ruce, za pasem růženec! —
Utec, mládenče! obrať se zpátky!

tvá cesta v jistou tebe smrt uvádí.
Život-tě lidský i beztoho krátký,
a škoda tvého panenského mládí!
Obrať se, utíkej, co ti síla stačí,
dokud kyj ohromný na tě nepřikvačí
a neroztříští tvou hlavičku v kusy!

Neslyší, nevidí, v želu svém hlubokém,
jde dále před se povlovným krokem,
kde života svého pozbyti musí. —

»Stůj, červe! kdo jsi? kam tě cesta vede?« —

Zastavil se poutník, zvedna líce bledé:
„Jsem zatracenec“ — odpovídá tiše —
„do pekla cesta má, do satanské říše!“ —

»Hoho! do pekla? Čtyřicáté léto,
co již tu sedím, mnoho jsem slyšival,
mnoho vidíval, ale písně této
potud mi nikdo ještě nezazpíval! —
Hoho! do pekla? Netřeba ti kroků,
sám tě tam dopravím, nevzdechneš ani! —
Však až se naplní můj počet roků,
přijdu snad za tebou na snídání!« —

„Nic ty se nerouhej milosti boží!
Dříve než jsem viděl den života prvý,
zapsán jsem ďáblu otce svého krví
klamem ďábelským — pro pozemské zboží.
Milost boží velká! a znamení kříže
zlámeť i strašlivé pekelné mříže,
porazí Satana se vší jeho mocí!
Milost boží velká! ta ráčí dáti,
že se slabý poutník co vítěz navrátí,
dobuda zápisu z pekelné moci.“ —

»Co pravíš? — Za těch let, za čtyřiceti,
bez počtu jsem jich do pekla sklátil,
však se ještě nikdo zpátky nenavrátil! —
Slyš, červe! jsi mladé heboučké pleti,
byl bys mi dobře, místo tuhé zvěři,
za malou pochoutku dnes na večeři:

ale pustím tě — nechám tebe jíti —
však ještě nikdo, kolik jich tu šlo koli,
neušel mojí sukovité holi! —
Pustím tě, červe! ale to chci míti:
přísahěj, že potom věrně mi povíš,
co v pekle uvidíš a čeho se dovíš.« —

I vztýčil se poutník a vysoko zdviže
hůl svou poutnickou se znamením kříže:
„Přísahám na kříže svatého slávu,
že ti z pekla věrnou přinesu zprávu!“

IV.

Minula zima, sníh na horách taje,
v údolích povodeň od sněhu a deště;
jeřáb se vrací z dalekého kraje;
avšak náš poutník nepřichází ještě.

V zeleň oděly se v lese ratolesti, *4. 5. 1900*
fijala pode křem milou vůni dýše;
slavík vypravuje dlouhé pověsti:
ale žádná zpráva z pekelné říše.

Ušlo jaro — léto; již se dnové krátí,
povětrí chladne, listí opadává:
z pekla však žádná, žádná nejde zpráva.
Zdali se poutník přece ještě vrátí?
zdali nekleslo cestou jeho tělo?
zdali ho peklo v sobě nepozřelo? —

Lesní muž pod dubem s vysokého stanu
škaredě pohlíží v západní stranu;
sedí a bručí: »Co jich tu šlo koli,
neušel nikdo mé sukovité holi!
Jen jednoho jsem na slovo vsadil,
jen toho jednoho — a ten mne zradil!« —

„Ó, nezradil tebe!“ — ozval se týmž časem
podle muže poutník povýšeným hlasem;
postava přímá, oko přímé, smělé,
studený poklid na jeho čele,
a z jeho bledé, ušlechtilé tváře
jako by planula slunečná záře.

„Nezradil jsem tebe! přísahou ztuhá
zavázal jsem se ti, hříšný boží sluha;
a nyní přísahám ještě tobě znova:
přísahám na kříže svatého slávu,
že tobě věrnou z pekla nesu zprávu!“

Zachvěl se muž lesní, slyše tato slova,
a vyskočil zhůru, sáhne po své zbroji;
avšak jako bleskem omráčený stojí —
nesneseť zrak jeho zraku poutníkova.

„Tuto seď a slyš! pověsti hrůzy
zvěstují tobě po pekelné chůzi;
o hněvu božím slovo moje svědčí:
ale milost božská neskončeně větší!“

Vypravuje poutník, co v pekle spatřil:
moře plamenův — břidké ďáblů pluky;
a kterak se život s věčnou smrtí sbratřil
na věčné, vždy nové zatracencův muky. —

Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova — jen před sebe hledí.

Vypravuje poutník, co v pekle slyšel:
úpěnlivé nářky — zlořečené klení,
volání pomoci — však nikoho není,
kdo by tu potěšil, kdo k pomoci přišel,
jen věčná kletba, věčné zatracení! —

Muž lesní pod dubem zamračený sedí,
nemluví slova — jen před sebe hledí.

Vypravuje poutník, jak znamením kříže,
přinutil Satana, pekelné kníže,
rozkázati ďáblu, strůjci klamu zlého,
aby zase vrátil krví psanou blánu.
Protivil se ďábel pekelnému pánu,
nevrátil zápisu dle rozkazu jeho.

Rozlítíl se Satan a v zlosti své velí:
„Vykoupejte jeho v pekelné koupeli!“ —
Učinila rota dle jeho rozkazu,
připravila lázeň z ohně a mrazu:

s jedné strany hoří jako uhel zřatý,
s druhé strany mrzne v kámen ledovatý;
a když vidí rota míru naplněnu,
obrací zmrzlinu opak do plamenů.
Strašlivě řve ďábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul Satan, rota odstoupila,
a síla zas nová ďábla oživila.
Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. —

Rozlítiv se Satan, káže ve svém hněvu:
»Nuže, ať obejme pekelnou děvku!«
A byla to děvka z železa skuta,
rámě vztažené k toužebné milosti:
přivinula ďábla na svá prsa krutá,
a zdrceny jsou všechny jeho kosti.
Strašlivě řve ďábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí.
Tu pokynul Satan, panna povolnila,
a síla zas nová ďábla oživila.
Ale když propuštěn opět dýše lehce,
krví psané blány přec vydati nechce. —

I zařičel Satan poslední své slovo:
»Uvrzte jeho v lože Záhořovo!« —

»V lože Záhořovo? v Záhořovo lože?« —
volá v uděšení muž divý v lese,
hrozná tělo jeho osykou se třese,
a pot vyráží z tuhé čela kože.
»Lože Záhořovo! — Záhoř je to jméno,
od matky mé někdy často vysloveno,
když učivala mne plésti rohože,
když mi rohožemi na mechu stlávala
a vlčí kožínou mne příkrývala.
A nyní v pekle Záhořovo lože —?
Však pověz mi ty — ty sluho boží,
co čeká Záhoře na pekelném loži?« —

„Spravedlivá jest pomsty boží ruka,
leč ukryto věčné jeho usouzení:
neznámať mi sice tvá pekelná muka,

ale tvých zločinů nic menší není.
Nebo věz, že ďábel, slyše ona slova,
zhroziv se pokuty lože Záhořova,
krvavý zápis vrátil bez prodlení." —

Stoletá sosna na chlumové stráni
hrdě vypíná k nebi své téměř;
i přijde sekera, sosna hlavu sklání,
a těžkým pádem zachvěje se země.

Divoký tur lesní v bujnosti své síly
z kořene vyvrací mocná v lese dřeva:
proboden oštěpem potácí se chvíli,
a padne, v bolesti smrtelné řeva. —

Takto muž lesní. Poražen tou zvěstí
na zemi klesá ve smrtelném strachu;
řve a svíjí se, bije v hlavu pěstí,
nohy poutníkovy objímaje v prachu:
»Smiluj se, pomoz! pomoz, muži boží!
nedej mi dospěti k pekelnému loži!« —

„Nemluv takto ke mně! červ jsem, roveň tobě,
bez milosti boží ztracen věčně věkův:
k ní ty se obrať, od ní prose lékův,
a čiň pokání v pravé ještě době." —

»Kterak mám se káti? viz tu na mé holi
ty řady vrubů: co jich tu je kolí —
spočti je, můžeš-li — ta známka každá,
každý ten vroubek jest jedna vražda!« —

I zvedne poutník, k zemi se nakloně,
hůl Záhořovu — kmen mocné jabloně —
a zarazí ji v tvrdé skály téměř,
jako tenký proutek do zorané země.

„Tu kleč před svědkem svých hrozných činů,
kleč ve dne v noci, ukrutný zlosynu!
Času nepočítej, nedbej žízně, hladu,
jedno počítej svých zločinů řadu,
lituj a pros Boha, aby smazal vinu.
Vina tvá jest velká, těžká, bez příkladu:
bez příkladu budiž i tvoje pokání,

a bez konce jest boží smilování!
Tu kleč a čekej — až se v jedné době
z milosti boží vrátím zase k tobě."

Takto dí poutník a jde cestou dále. —
A Záhoř klečí, klečí neustále;
klečí ve dne v noci — nepije, nejí,
vzdychaje božího prosí smilování. —
Den po dni mine; již i sníh se shání,
ledové mrazy již již přicházejí,
a Záhoř klečí, prosit nepřestává —
ale na poutníka darmo očekává,
ten nepřichází, nevrací se k němu.
Bůh budiž milostiv muži kajicnému!

V.

Devadesáte let přeletělo světem;
mnoho se zvrátilo zatím od té chvíle:
kdo onoho času býval nemluvnětem,
jest nyní starcem, do hrobu se chýle.
Avšak málo jich dožrálo k té době,
ostatní všichni jsou schováni v hrobě.
Jiné pokolení, cizí obličej —
vše ve světě cizí, kam se člověk děje,
jen to slunéčko modravého nebe,
jenom to nižádné proměny nevzalo;
a jako před věky lidi těšovalo,
tak i nyní ještě vždy blaží tebe!

Jest opět jaro. Vlažný větřík duje,
na lukách svěží kolébá se tráva;
slavík své pověsti opět vypravuje
a fíjalka novou zas vůni vydává.

Habrovým stínem hlubokého lesa
dvé poutníků se cestou ubírá:
shrbený stařeček, v ruce berlu nesa,
berlu biskupskou, věkem již se třesa,
a pěkný mládenec, ten jej podepírá.

»Posečkej, synu můj! rád bych odpočinul,
odpočinouti si má duše žádá!

Rád bych se již k otcům zesnulým přivinul,
ale milost boží jinak mi ukládá.
Milost boží velká! ta sluhu svého
mocně provedla skrz pekelnou bránu,
v úřadě svém svatém povýšila jeho;
a protož duše má dobrořečí Pánu.
Pevně jsem doufal v tebe, Hospodine:
dejž, ať tvá sláva na zemi spočine!
Synu můj, žízním! ohledni se vůkol:
tuším, ač není-li mdlých smyslů mámení,
tuším, že mi blízké najdeš občerstvení,
aby byl dokonán můj života úkol.«

Odešel mládenec, v lesní zašel strany,
zdali by kde našel pramen uschovaný.
I dere se houštím, kráčí dál a dále
až se i prodere k mechovité skále.
Ale tu náhle noha jeho stane,
a jako světluška večer létající,
leskne se podív v pěkné jeho líci:
divněž neznámá vůně k němu vane,
vůně nevýslovná, nekonečné vnady,
jako by v rajské vstupoval sady.
A když pak mládenec skrze husté chvoji
vzhůru se prodere a na skálu vkročí,
věc nepodobnou vidí jeho oči:
na holé skále strom košatý stojí,
strom jabloňový, v šíř se rozkládaje,
a na něm ovoce divné krásy zraje —
jablka zlatá — a z nich se nese
ta rajská vůně vůkol po všem lese.

I zplesalo srdce v mládencovu těle,
a zrak jeho čilý jiskřil se vesele:
»Ach, jistě, jistě! Bůh dobrotivý
stařečkovi k vůli tu své činí divy:
pro posilu jemu — místo chladné vody —
pustá v lese skála rajské nese plody.«
Ale jak s ochotou po jablku sáhne,
tak s uleknutím ruku zas odtáhne.

„Ty nech, netrhej — však jsi nesázel!“
hlas dutý, hluboký káže jemu ztuhá,

blízký hlas, jako by ze země vycházel,
neb nikdež vůkol neviděti druha.
Jen pařez veliký stojí vedle něho,
po němž ostružiny s mechem se vinou,
a podál zbytky dubu prastarého,
kmen rozdrcený s šírou vydutinou.

Obešel jinoch peň, prohlíží dutinu,
obešel tu celou okolní krajinu:
však ani stopy nalézti nemoha,
že by tu kráčela kdy lidská noha,
všude jen pouhou viděti pustinu.

»A snad se ucho mé obluzeno šálí?
snad zvíře divoké zařvalo v dáli?
snad od vody v skále zvuk onen pocházel?«
dí k sobě sám jinoch, a nedbaje zvuku,
opět po jablku vztahuje ruku.

„Ty nech, netrhej — však jsi nesázel!“
hlas dutý hřmotněji zapovídá zase:
A když se mládenec ohlédl po hlase,
hle! pařez velký mezi ostružinou
hýbatí se počne, a z mechu se šinou
dlouhá dvě ramena, k jinochu měříce,
a nad rameny, jako smolné svíce
v mlhavé noci, dvě černých očí
z pod šedého mechu k němu se točí.

Zděsil se mládenec, a znamením kříže
znamená se jednou, po druhé a třetí,
a jak vyplašené z hnízda ostříže,
nehledaje cesty, nevida obtíže,
přímo se skály houštím dolů letí:
a zkrvavený od ostrých snětí
na zemi padne k stařečkovi blíže.

»Ach, pane, pane! zle je v tomto lese:
košatá jabloň na skále, na pláni,
a jabloň na jaře zralé plody nese,
a pařez veliký trhati je brání.
A ten pařez mluví, očima točí,

a chytá ramenem, kdo k jabloni kročí:
ach, pane, ďáblovu tu jest panování!«

„Mýlíš se, synu můj! Tuto milost boží
své divy činí — budiž jemu sláva!
Vidím, že pouť moje již se dokonává,
rádof se tělo mé v zemi této složí! —
Ještě mi posluž naposled, můj synu!
doved mne nahoru, na skalnou planinu.“

Učinil tak jinoch: napřed cestu klestí,
a potom stařečka po ní musil nésti. —

A když již přišli nahoru k jabloni,
aj, tu se pařez ke stařečku kloní,
vztahuje rámě vstříc a raduje se:
»Ach, pane, pane můj! dlouho's nepřicházel:
hle, tvá sazenice již ovoce nese,
ach, utrhni, pane! však sám jsí sázel!« —

„Záhoři! Záhoři! pokoj budiž tobě!
pokoj ti přináším v poslední své době!
Bez míry, bez konce jest milost boží,
nás oba vytrhla pekelnému loži!
Propusť mne nyní již, jakož i já tebe:
nechť se tu popel náš vedle sebe složí,
a ducha nechť vezmou andělé z nebe!“

»Amen!« dí Záhoř. A v tom okamžení
sesul se ve skrovnou prachu hromádku,
a jen ostružina na holém kamení
zůstala státi, jemu na památku.

Zároveň i stařec mrtev na zem klesá —
pouť jeho pozemská již dokonána! —
I zůstal mládenec sám u prostřed lesa,
by ještě vykonal vůli svého pána.

Leč nad hlavou jeho té samé chvíle
vznášejí se dvě holubice bílé;
v radostném plesu vznášejí se vzhůru,
až i se vznesly k andělskému kůru.

VODNÍK.

I.

Na topole nad jezerem
seděl Vodník pod večerem:

»Sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije níť.«

»Šiju, šiju si botičky
do sucha i do vodičky:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije níť.«

»Dnes je čtvrtek, zejtra pátek —
šiju, šiju si kabátek:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije níť.«

»Zelené šaty, botky rudé,
zejtra moje svatba bude:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije níť.«

II.

Ráno, raníčko panna vstávala,
prádlo si v uzel zavázala:

»Půjdu, matičko, k jezeru,
šatečky sobě vyperu.«

„Ach, nechoď, nechoď na jezero,
zůstaň dnes doma, moje dcero!
Já měla zlý té noci sen:
nechoď, dceruško, k vodě ven!

„Perly jsem tobě vybírala,
bílé jsem tebe oblíkala,
v sukničku jako z vodních pěn:
nechoď, dceruško, k vodě ven!

„Bílé šatičky smutek tají,
v perlách se slzy ukrývají,
a pátek nešťastný je den:
nechoď, dceruško, k vodě ven!“

Nemá dceruška, nemá stání,
k jezeru vždy ji cos pohání,
k jezeru vždy ji cos nutí,
nic doma, nic jí po chutí. —

První šátek namočila —
tu se s ní lávka prolomila,
a po mladičké dívčině
zavířilo to v hlubině.

Vyvalily se vlny z dola,
roztáhnuły se v širá kola;
a na topole podle skal
zelený mužík zatleskal.

III.

Nevesely, truchlivy
jsou ty vodní kraje,
kde si v trávě pod leknínem
rybka s rybkou hraje.

Tu slunéčko nezahřívá,
větrík nezavěje;
chladno, ticho — jako žel
v srdci bez naděje.

Nevesely, truchlivy
jsou ty kraje vodní;
v poloutmě a v polousvětle
mine tu den po dni.

Dvůr Vodníkův prostranný,
bohatství v něm dosti:
však bezděky jen se v něm
zastavují hosti.

A kdo jednou v křišťálovou
bránu jeho vkročí,
sotva ho kdy uhlédají
jeho milých očí. —

Vodník sedí mezi vraty,
spravuje své sítě,
a ženuška jeho mladá
chová malé dítě.

»Hořej, dadej, mé děťátko,
můj bezděčný synu!
Ty se na mne usmíváš,
já žalostí hynu.

»Ty radostně vypínáš
ke mně ručky obě:
a já bych se radš viděla
tam na zemi v hrobě.

»Tam na zemi za kostelem
u černého kříže,
aby má matička zlatá
měla ke mně blíže.

»Hajej, dadej, synku můj,
můj malý Vodníčku!
Kterak nemám zpomínati
smutná na matičku?

»Starala se, ubohá,
komu vdá mne, komu?
však ani se nenadála,
vybyla mne z domu!

»Vdala jsem se, vdala již,
ale byly chyby:
starosvati — černí raci,
a družičky — ryby!

»A můj muž — Bůh polituj!
mokře chodí v suše,
a ve vodě pod hrněčky
střádá lidské duše.

»Hajej, dadej, můj synáčku
s zelenými vlásky!
Nevdala se tvá matička
ve příbytek lásky.

»Obluzena, polapena
v ošemetné sítě,
nemá žádné zde radosti
leč tebe, mé dítě!« —

„Co to zpíváš, ženo má?
Nechci toho zpěvu!
tvoje píseň proklatá
popouzí mne k hněvu.

„Nic nezpívej, ženo má!
v těle žluč mi kyne:
sic učiním rybou tebe,
jako mnohé jiné.“ —

»Nehněvej se, nehněvej,
Vodníku, můj muži!
neměj za zlé rozdrcené,
zahozené růží.

»Mladosti mé jarý štěp
přelomil jsi v půli:
a nic jsi mi po tu dobu
neučinil k vůli.

»Stokrát jsem tě prosila,
přemlouvala sladce,
bys mi na čas, na kratičký
dovolil k mé matce.

»Stokrát jsem tě prosila
v slzí toku mnohém,
bych jí ještě naposledy
mohla dáti s Bohem!

»Stokrát jsem tě prosila,
na kolena klekla:
ale kůra srdce tvého
ničím neobměkla!

»Nehněvej se, nehněvej,
Vodníku, můj pane!
anebo se rozhněvej,
co díš, ať se stane.

»A chceš-li mne rybou míti,
abych byla němá:
učiň mne radš kamenem,
jenž paměti nemá.

»Učiň mne radš kamenem
bez mysli a citu,
by mi věčně žel nebylo
slunečního svitu!« —

„Rád bych, ženo, rád bych já
věřil tvému slovu:
ale rybka v širém moři —
kdo ji lapí znovu?

„Nezbraňoval bych ti já
k matce tvojí chůze:
ale liché mysli ženské
obávám se tuzel!

„Nuže — dovolím ti já,
dovolím ti z důli:
však poroučím, ať mi věrně
splníš moji vůli.

„Neobjímej matky své
ani duše jiné:
sic pozemská tvoje láska
s nezemskou se mine.

„Neobjímej nikoho
z rána do večera:
před klekáním pak se zase
vrať do jezera.

„Od klekání do klekání
dávám lhůtu tobě:
avšak mi tu na jistotu
zůstaviš to robě.“

IV.

Jaké, jaké by to bylo
bez slunéčka podletí?
jaké bylo by shledání
bez vroucího objetí?
A když dcera v dlouhém čase
matku svou obejmě zase,
aj, kdo může za zlé míti
laskavému dítěti?

Celý den se v pláči těší
s matkou žena z jezera:
»S Bohem, má matičko zlatá!
ach, bojím se večera!« —
„Neboj se, má duše drahá!
nic se neboj toho vraha;
nedopustím, by tě v moci
měla vodní příšera!“ —

Přišel večer. — Muž zelený
chodí venku po dvoře;
dvěře klínem zastrčeny,
matka s dcerou v komoře.
„Neboj se, má drahá duše!
nic ti neuškodí v suše,
vrah jezerní nemá k tobě
žádné moci nahoře.“

Když klekání odzvonili,
buch, buch! venku na dvěře:
„Pojď již domů, ženo moje!
nemám ještě večere.“ —
„Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu!
a co dřív jsi večeríval
večeř zase v jezeře.“ —

O půlnoci buch, buch! zase
na ty dvěře zpukřelé:
„Pojď již domů, ženo moje!
pojď mi ustlat postele.“ —

„Vari od našeho prahu,
vari pryč, ty lstivý vrahu!
a kdo tobě prve stlával,
ať ti zase ustele.“ —

A po třetí buch, buch! zase,
když se šel ranní svit:
„Pojď již domů, ženo moje!
dítě pláče, dej mu pít!“ —
»Ach, matičko! muka, muka —
pro děťátko srdce puká!
Matko má, matičko zlatá,
nech mne, nech mne zase jít!«

„Nikam nechod', dcero moje!
Zradu kuje vodní vrah;
ač že péči máš o dítě,
mně o tebe větší strach.
Vari, vrahu, do jezera!
nikam nesmí moje dcera;
a pláče-li tvé děťátko,
přines je sem na náš práh.“

Na jezeře bouře hučí,
v bouři dítě nařiká;
nářek ostře bodá v duši,
potom náhle zaniká.
»Ach, matičko, běda, běda!
tím pláčem mi krev usedá:
matko má, matičko zlatá,
strachuji se Vodníka!« —

Něco padlo. — Pode dveřmi
mok se jeví krvavý,
a když stará otevřela,
kdo leknutí vypraví!
Dvě věci tu v krvi leží —
mráz po těle hrůzou běží:
dětská hlava bez tělíčka
a tělíčko bez hlavy.

VRBA.

Ráno sedá ke snídání,
táže se své mladé paní:
»Paní moje, milá paní!
vždycky upřímná jsi byla —
jednoho's mi nesvěřila.
Dvě léta jsme spolu nyní —
jedno nepokoj mi činí.
Paní moje, paní milá!
jaké je to tvoje spaní?
Večer lehneš zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží.
Ani ruchu ani sluchu,
ani zdání o tvém duchu.
Studené jest tvoje tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.
Aniž to maličké dítě,
hořce plačíc, probudí tě. —
Paní moje, paní zlatá!
zdalí nemocí jsi jata?
Jestli nemoc ta závada,
nech ať přijde moudrá rada.
V poli mnoho bylin stojí,
snad některá tebe zhojí.
Pakli v býlí není síly,
mocné slovo neomylí.
Mocné slovo mračna vodí,
v bouři lité chrání lodí.
Mocné slovo ohni káže
skálu zdrť, draka sváže.
Jasnou hvězdu strhne s nebe:
slovo mocné zhojí tebe.« —

„Ó, pane můj, milý pane!
nechtěj dbáti řeči plané.
Co souzeno při zrození,
tomu nikdež léku není.
Co Sudice komu káže,
slovo lidské nerozváže.
Ač bezduchá na svém loži,
vždy jsem přece v moci boží.

Vždy jsem přece v boží moci,
jež mne chrání každé noci.
Ač co mrtvé mi je spáti,
ráno duch se zase vrátí.
Ráno zdráva vstáti mohu:
protož poruč Pánu Bohu!" —

Darmo, paní! jsou tvá slova,
pán úmysl jiný chová.
Sedí babka při ohnisku,
měří vodu z misky v misku,
dvanáct misek v jedné řadě.
Pán u baby na poradě.

„Slyšíš, matko! ty víš mnoho:
víš, co potkati má koho,
víš, kde se čí nemoc rodí,
kudy smrtná žena chodí.
Pověz ty mi zjevně nyní,
co se s mojí paní činí?
Večer lehne zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží,
ani ruchu ani sluchu,
ni zdání o jejím duchu;
studené jest její tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.« —

„Kterak nemá mrtva býti,
když má jen půl živobyťi?
Ve dne s tebou živa v domě,
v noci duše její v stromě.
Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou;
žluté proutí roste na ní:
s tou je duše tvojí paní." —

„Nechtěl jsem já paní míti,
aby s vrbou měla žíti;
paní má ať se mnou žije,
a vrba ať v zemi hníje.« —

Vzal sekeru na ramena,
uťal vrbu od kořena;

padla těžce do potoka,
zašuměla od hluboka,
zašuměla, zavzdychala,
jak by matka skonávala,
jak by matka umírajíc,
po dítěku se ohlédajíc. —

„Jaký shon to k mému domu?
komu zní hodinka, komu?" —

„Umřela tvá paní milá,
jak by kosou sřata byla;
zdráva chodíc při své práci,
padla, jako strom se skácí;
zavzdychala umírajíc,
po dítěku se ohlédajíc." —

„Ó, běda mi, běda, běda!
paní zabil jsem nevěda,
a z děťátka v túž hodinu
učinil jsem sirotinu!
Ó, ty vrbo, vrbo bílá!
což jsi ty mne zarmoutila!
Vzala's mi půl živobyťi:
co mám s tebou učiniti?" —

„Dej mne z vody vytáhnouti,
osekej mé žluté proutí;
dej prkének nařezati,
kolébku z nich udělati;
na kolébku vlož děťátko,
ať nepláče, ubožátko.
Když se bude kolébat,
matka bude je chovati.
Proutí zasaď podle vody,
by nevzalo žádné škody.
Až doroste hoch maličký,
bude řezat píšťaličky;
na píšťalku bude pěti —
se svou matkou rozprávěti." —

LILIE.

Umřela panna v době jarních let,
jako když uschne mladé růže
květ;
umřela panna, růže v poupěti —
škoda jí, škoda v zemi ležeti.

»Nedávejte mne ve vsi na hřbitov,
tam bývá nárek sirotek a vdov,
tam slzí hořkých mnoho plynulo:
srdéčko mé by hořem hynulo.

»Pochovejte mne v pod zelený
les,
tam na mém hrobě kvěsti bude
vřes;
ptáčkové mi tam budou zpívat:
srdéčko moje bude plesat.«

Neminul ještě ani rok a den,
hrob její drobným vřesem
povlečen;
nepřišlo ještě ani do tří let,
na jejím hrobě vzácný květe květ.

Lilie bílá — kdo ji uviděl,
každého divný pojal srdce žel;
lilie vonná — kdo ji pocítil,
v každém se touhy plamen
roznítil.

„Hoj, moje chaso! vraného mi
stroj!
chce mi se na lov pod zelenou
chvoj,
chce mi se na lov pod jedlový
krov:
zdá mi se, dnes že vzácný bude
lov.“

Halohou! halou! v chrtů poštěkot,
příkop nepříkop — hop! a plot
neplot:

pán na vraníku napřaženou
braň,
a jako šipka před ním bílá laň.

„Halohou! halou! vzácná moje
zvěř,
nespasí tebe pole ani keř!“
Zdviženo rámě, jež ji probíje —
tu místo laňky — bílá lilie.

Pán na lilii hledí s údivem,
rámě mu kleslo, duch se tají
v něm;
myslí a myslí — prsa dmou se
výš,
vůní či touhou? kdo mu rozumíš?

„Hoj, sluho věrný! ku práci se
měj:
tu lilii mi odtud vykopej;
v zahradě své chci tu lilii mít —
zdá mi se, bez ní že mi nelze být!

„Hoj, sluho věrný, důvěrníče
můj!
tu lilii střež a opatruj,
opatruj mi ji pilně v den i noc —
divná, podivná k ní mě pudí
moc!“

Opatroval ji jeden, druhý den;
pán její vnadou divně přebílen.
Leč nocí třetí, v plné luny svět,
pospíchá sluha pána probudit.

»Vstávej, pane můj! chyba
v odkladě,
tvá lilie se vláčí po sadě;

pospěš, nemeškej, pravýť nyní
čas:
tvá lilie si divný vede hlas!« —

„Životem vratkým smutná živořím,
co v poli rosa, co na řece dým:
jasně slunečný svitne paprsek—
rosa i pára, i můj zhyne věk!“ —

„Nezhyne věk tvůj, tuť důvěru
mám;
před sluncem jistou ochranu ti
dám:
zdi pevné budou tvojí záštitou,
ač, duše milá, budeš chotí mou.“

Vdala se za něj; blaze bydlila,
až i synáčka jemu povila.
Pán hody slaví, štěstí svého jist;
tu mu královský posel nese list.

„Můj věrný milý!“ tak mu píše
král,
„chci, aby zejtra ke službě mi
stál;
chci, aby přijel každý věrný lech,
potřeba velká — všeho doma
nech.“

Smutně se loučil s milou chotí
svou,
jako by tušil svou nehodu zlou.
„A když mi strážcem nelze býti
tvým,
svou matku tobě strážcí
zůstavím.“

Špatně mu matka vůli plnila,
špatně manželku jeho střežila;
na nebi slunce — pobořena síň:
„Zhyň, paní noční! zhyň, obludo,
zhyň!“

Pán jede domů — dosti služby
jest:
tu mu žalostná v ústrety jde
věst:

„Tvé pacholátko již ti nežije,
a po tvé paní — svadlá lilie!“ —

„Ó, matko, matko, ty hadice zlá!
čím ublížila tobě žena má?
Otrávila jsi žití mého květ;
bodejž i tobě zčernal boží svět!“

DCEŘINA KLETBA.

„Což jsi se tak zasmušila,
dcero má?
což jsi se tak zasmušila?
Vesela jsi jindy byla,
nyní přestal tobě smích!“

„Zabila jsem holoubátko,
matko má!
zabila jsem holoubátko —
opuštěné jediňátko —
bílé jako sníh!“

„Holoubátko to nebylo,
dcero má!
holoubátko to nebylo —
líčko se ti proměnilo,
a potrhán je tvůj zhled!“

„Oh! zabila jsem děťátko,
matko má!
oh! zabila jsem děťátko,
své ubohé zrozeňátko —
žalostí bych posla hned!“

Tu přišli poslové od valného
sněmu,
a knížetem jest oráč zván,
oblekli oděv zlatoskvoucí jemu,
a nedoorán zůstal lán.

Položil rádlo a propustil voly:
»Odkud jste vyšli, jděte zpět!«
a své bodadlo zarazil tu v poli,
aby pučilo v listech květ.

Pojala voly nedaleká hora.
Podnes ji značí vody rmut,
a suchá holi lískovice korá
vydala trojí bujný prut.

A pruty zkvětly a ovoce nesly,
leč dospěl jenom jich jeden;
druhé dva svadly a se stromu
klesly,
nevzkřísivše se po ten den.

Slyšte a vězte — nejsouť marné
hlasy!
vložte je pilně na paměť:
nastane doba, přijdou zase časy,
kdež obživne i mrtvá sněť.

Obě ty větve v ušlechtilém květu
zmohou se šíře, široce,
a nenadále ku podivu světu
přinesou blahé ovoce.

Tu přijde kníže ve zlatě a nachu,
aby zaplatil starý dluh,
a vyndá na svět ze smetí
a prachu
Přemyslův zavržený pluh.

A z duté hory ven povolá voly
i zase k pluhu přiděje,
a zanedbanou doorá tu roli
a zlatým zrnem zaseje.

I vzejde setí, jaře bude kvěsti,
bujně se zaskví zlatý klas;
a s ním i vzejde země této štěstí,
a stará sláva vstane zas.

* *

Viděla jsem skálu nad řekou se
pnoucí,
na skále Krokův zlatý hrad;
okolo hradu květnatí palouci —
kněžny Libuše květný sad.

Pod hradem dole staveníčko
milé —
kněžnina lázeň na řece;
viděla jsem kněžnu tváří
ušlechtilé
ve stříbroskvoucím oblece.

Na prahu stála zmílené své lázně,
patřila v mутný říční proud;
četla tam slova naděje i bázně:
své milé země tajný soud.

»Vidím požáry a krvavé boje,
ostrý meč tebe probode,
vidím tvou bídu, pohanění tvoje;
však nezoufej, můj národe!«

Tu jí dvě panny, stojíce po boku,
zlatou kolébku podaly:
políbila ji, a v bezedném toku
ji potopila v podskalí.

Slyšte a vězte slova Libušina —
já slyšela její věští hlas:
»Tuto spočívej, lůžko mého syna,
až povolám tě někdy zas!

»Z temného lůna hlubokého moře
povstane nový mladý svět;

široké lípy v mém otcovském
dvoře
ponesou zase vonný květ.

»Smutné osení vzkřísí těžký
přívál;
z noci se zrodí jasný den:
a národ, kterýž prvé slavný
býval,
ten bude opět oslaven.

»Tehda na světlo ze propasti
řeky
zlatá kolébka vyplyne,
a země spása, souzená před
věky,
na ní to dítko spočine.«

* *

Viděla jsem tebe, lůžko
blahosvaté!
znám tebe již, má hvězdo,
znám!
však to mi ještě klidnou mysl
mate,
kdy tebe opět uhlídám.

Léto za letem bez ustání běží,
zima za zimou uhání:
důvěra má však nepohnutě leží
a co rok roste doufání.

Když pak se létě z hloubi pod
skalínou
nejeden nenavráť zpět,
a když se zimě s veselou
družinou,
prolomí pod saněmi led,

vzdychávám: Ejhle, k pluku
Libušinu
přibýlo nových oudů zas!

Kdy přijde doba, kdež si
odpočinu?
Ach, ještě není, není čas!

Neb takto v knihách osudu
je psáno,
slyšte a vezte moji zvěst:
»Až bude svítat ono blahé ráno,
vstanou i mrtví v jeho čest.

»Tehda Libuše u velikém pluku
své vojsko vodní postaví
a vzhůru zvednouc mateřskou
svou ruku,
svůj národ český oslaví!«

* *

Viděla jsem kostel nad Orlicí
řekou,
slyšela jsem jeho zlatý zvon,
prv než upřímnost českou
starověkou
rozerval lýtých vášní shon.

Když pak utuchly v Čechách
boží čtnosti:
víra i láska s nadějí,
ukryl se kostel v zemi
hlubokosti,
a vody místo ztápějí.

Však nezůstane věky věkův
v hrobě:
odtekouť jednou vody zas,
i vstane kostel v bývalé ozdobě
a zavzní slavně zvonu hlas.

Slyšte a vezte, takto stojí psáno,
tak uloženo v osudí:
»Tehdáž uzříte zlatých časů ráno,
až zlatý zvon je probudí.

Až s oné strany nad Orlici řeku
nový les vítr zaseje,
až mlází zroste, až i svého věku
boroví toto dospěje;

»a toho lesa krajní borovice
až sama sebou dožije,
uschne a zetlíc padne do Orlice
a již i kořen vyhnije:

»tehďáž vyryje příjdouc divá
poslední zbytky na průhon,
a tu pod nimi z rumu v rozvalině,
zjeví se zase zlatý zvon.

»Neb tak určeno již od první
by v podzemní se vydal pouť,
a ve svůj čas že vytčeného cíle
za řekou musí dosáhnout.« —

Vězte, na stráni pod zeleným
kmen souzený již dozrává:
vysoký, mocný, beze větví
jen vršek čerstvý zůstává.

Zdali zvon také již je na své
zdali v čas cíle dospěje?
kdy zprávy jisté může
a posílit naděje?

Aj! viděla jsem, an tu sedlák oře
na poli blíže Bystřice,
svou ranní píseň zpívaje
»O Bože, svatá Trojice!«

Tu divný odpor orání překazil,
z brázdy se vymklo ruchadlo:
»Ký ďábel z pekla mi tu co
Bodejž se i s ním propadlo!«

Tak oráč zaklel a do prohlubení
zapadal pronikavý hlas —
zlatého zvonu žalostné zavznění:
»Ach, ještě není, není čas!«

Ach, ještě není, ještě čas tu
Však přichyl ucho k zemi blíž,
pod kořeny jedle z dále znění
zlatého zvonu uslyšíš.

* * *

Nenaříkejte, neštěstí a osud
že vás tak tvrdě potkaly,
však naříkejte, že jste jimi posud
rozumnější se nestali!

Aj! vidím horu nad jiné
hora ta dobře známa vám —
bujnými sady kolem otočenou,
a na té hoře boží chrám.

Avšak do chrámu branou chodí
a trojí vycházejí zas;
slyšte a vězte, toto psáno stojí,
a v srdci složte věští hlas:

»Darmo nadějí kojíte se planou!
nezbudete se svých psot a bíd,
dokavad je d n o u chodívati
nebude tvrdý český lid!«

Kdo's uši dostal, aby jima
slyšel,
proč si je palcem zacpáváš?
a komu rozum s vysokostí
přišel,
proč po něm nohou šlapáváš?

Tisíc let ušlo, co své milé syny
svorností učil Svatopluk,
však neproniknul dotud, do
hodiny,
moudrého slova zlatý zvuk!

* *

Vy, kdo znajíce otců slavné činy,
jimi se rádi chlubíte:
tam na pilíři v Praze půl hrdiny
u mostu státi spatříte.

Hlava zvětrala i spláchly ji
deště,
a prsa rozbil švédský boj;
než břich a nohy stojí potud
ještě,
i pošetilé pýchy stroj.

Nemluvte marně: »Starobylých
věků
zpukřelé, vetché kamení!«
vězte, že toto dnešních vašich
reků
osudné jesti znamení!

Slyšte a pilně važte moje slova:
S nadějí nic se nenoste,
leč nad tím břichem vřelé srdce
znova
a pravá hlava naroste!

II.

PÍSNĚ.

SIROTKOVO LŮŽKO.

Čí je to dítě? kam se tam ubírá,
když od severu věje led
a sníh?
když na hřbitově půlnoc leží
šírá?
co chce to dítě tuto na
hrobích?
»Matko, matičko! jdu sem nyní
k tobě,
děvečka tvá to — slyš
opuštěnou:
tys pryč odešla, ležíš tuto
v hrobě,
ó, proč mi dáváš jinou matku
— zlou?

»Ta matka jiná zlořečí mi,
hřímá,
a pryč vyhání, ven dcerušku
tvou,
a můj tatíček, ten si mne
nevšímá —
ach, má matičko! zastaň
ubohou!« —

Plakalo dítě studené perličky,
perličky jemu očka stížily;
i sklonilo se na hrob své
matičky,
a lůžko bílé sněhy přikryly.

I spalo dítě, spalo sen
radostný:
a své matičky mní se viděti!
i slyší hlásek, její to milostný:
»Pojď, má děvečko, pojď
v mé objetí!«

I spalo dítě, spalo sen
tichounký,
aniž je jítro se sna zvolalo:
i vykopán mu hrobeček
nizounký,
tu kde si před tím bylo
ustlalo

VEČER.

Tmí se, na klekání zvoní,
sen své žádá oběti;
hvězdy světlé jiskry roní:
srdce moje, jak je ti?

Vzhůru tam bych stoupilo,
s hvězdami se spojilo;
s hůry se hvězdami těmi
na vlastenskou tuto zemi
rosné slzy ronilo!

Vzhůru tam bych stoupilo,
lásku k vlasti budilo:

srdcem rázným zvukných zvonů
rázně v srdce milionů
synů českých mluvilo!

PRVNÍ MÁJOVÁ NOC.

S b o r.

Májová noc! májová noc!
první májová noc!
kdo znáš všecku její moc?

Hvězdy svítí, slavík pěje,
pojdme, pojdme v zelený háj!
z luk a zahrad vůně věje,
uvítejme květnatý máj!

Hvězdy svítí, slavík pěje,
z luk a zahrad vůně věje:
pojdme, pojdme v zelený háj,
květnatý vítejme máj!

Májová noc! májová 'noc!
první májová noc!

V širém poli na podolí
plamenem hoří hranina,
a kolem ohně ve svévolí
mladá skáče družina.

C h l a p c i.

Hej, hoši! chvošťata zapalujte,
smáčejte ve smole plamenné,
k obloze vzhůru vyhazujte
ze vší síly ramene!

Čím kdo chvoště vyhodí výše,
udatnější bude rek:
kdo ve své síly důvěrou dýše,
slavný strojí sobě věk.

S b o r.

Nahoru, dolů světla se vodí,
tak jako slunce po nebi chodí;
plane i hasne smolina —
tak jako šťastná hodina!

Májová noc! májová noc!
první májová noc!

Po zeleném mladém prosu
ušlapaná pěšina:
do šátečku sbírá rosu
mladá švarná dívčina.

D ě v č e.

Tváříčky, tváříčky!
kveťte mi růžičkou:
budu vás umejvat
májovou rosičkou.

Rosičkou májovou,
setřenou s osení:
abych se líbila
mému potěšení.

S b o r.

Májová rosa, černobýlí
krásy nedá leč na tu chvíli:
pílnot a mysl zbožná jsou
stálou dívčí okrasou.

Májová noc! májová noc!
první májová noc!

*

Z březového za vsí lesa
statný kráčí mládenec,
svěží břízku sobě nesa,
na ní z kvítí pletenec.

M l á d e n e c.

Na rozloučení, mé potěšení!
pod okny máj ti postavím,
a na rozcházku tu naši lásku
ještě věncem oslavím.

Mívali jsme se, mívali rádi:
nyní je láska podřata,
jako ta břízka, co byla v mládí
kořenu svému odňata.

S b o r.

Stavte máje, víte věnce,
každý na poctu své milence:
věnec pěkné dívčicí —
věchet šeredné babici!

Májová noc! májová noc!
první májová noc!

*

Na ohništi pod komínem
sedí babka svlečená;
podkuřuje sebe blínem,
maže nohy, ramena.

B a b y č a r o d ě j n i c e.

Znám já masti divných mocí:
namažu já se po těle,
sednu na chvoště o půlnoci
a hej, komínem vesele!

Přes doly, hory, přes vody, bory
můj valášek utíká:
hej, paní matky, na křižovatky —
májová dnes tam muzika!

S b o r.

Práh popelem posypejme,
větví májových nasázejme,
kropme vodou svěcenou,
ať se zlě časy zaženou.

Májová noc! májová noc!
první májová noc!

*

S b o r k o n e č n ý.

Vyjdi, vyjdi, slunko jasné!
zažeň pustou temnotu;
klam a lež ať na vždy shasne,
pravda vstane k životu.

Nad svévolí ať zvítězí právo,
nad porobou svoboda;
co je choré, ať bude zdrávo:
všemocná-tě příroda!

Májová noc! májová noc!
první májová noc!

★

PANNA A MÁTI.

Růži v jara spanilosti
panna stoudná podobá se;
dokonaláť ve své kráse,
perla dechem nezkalená.

Mátí však, jež dítky ctnosti
a své vlasti vychovává:
té rovného nic nestává —
před tou klekni na kolena!

Nad perly a nad korale
svěží růžový je víněk;
avšak ceny neskonalé
routa dodá a barvínek.

CIZÍ HOST.

Ples a tance, hudba hrála.
zpěv a žerty slyšeti;
a nevěsta jen se smála
v ženichově objetí.

»Vzhůru! služte, muži, ženy!«
volá ženich přebílen;
»dům i sklepy otevřeny,
každému co líbo jen!«

Hrají, tančí; a za stolem
host neznámý tu se vzal:
„Hoj! s nevěstou třikrát kolem,
svůj život bych za to dal!“

Jednou kolem potančili —
pomínul nevěstě smích;
druhé kolo nastoupili —
ona bledá jako sníh.

»Aj, co bledne má milenka?
či leká se paměti?
či snad těžko svého Zdenka
na své svatbě viděti?“

Takto, tanče kolo třetí,
on k ní šepce potichu,

a nevěsta bez paměti
klesá v náruč ženichu.

Hluk a zmatek — smíchy mizi,
všichni spějí na pomoc.
»Kdo? kde jest muž onen cizí?
Pryč — a venku tmavá noc.

Hudba opět, tance, kvasy —
zmizela však veselost;
odnesl ji na vše časy
mladá paní cizí host.

ANDĚL STRÁŽCE.

(V jedné besedě léta 1840.)

Vždycky mně říkala
má zlatá matička,
že má každý člověk
svého andělíčka,

a ten anděl boží
v štěstí i v nesnází
že neviditelně
člověka provází.

Můj božíčku milý!
jak jsme slabí lidé:
mne nejvíc to těší,
co mé oči vidí.

„Ach, což vidí, vidí
krásných andělíčků:
z těch mi dej jednoho
můj milý božíčku!“

SMOLNÝ VAR.

Dým se valí sloupem tmavým,
hluk slyšení s praskotem,
v kotlinách se vaří žhavým
smolovina kлокotem.

Pojď, holečku, sem si sedni,
nechoď blízko plamene!
na jablíčko! aj pohlédni,
jak je pěkné červené!«

Vzavši jab'ko z ruky matce,
laškuje si nevinně;
běží ještě podívat se,
jak to víří v kotlině.

»Dítě! Kriste na výsosti!!«
V tom se toky rozklenou,
z nichž vynese dětské kosti
matka rukou spálenou.

ODCHOD.

Dívko, dívko! hodina mi bije,
doba temná mého odchodu;
těžce nádra moje teskno kryje,
teskno odtud беру k průvodu.
Měj se dobře! Až se po okolí
zlatě rozevlaje šumný klas,
až ni jeho nebude již v poli:
pak tě spatřím, pak se sejdem
zas.

Za rukojmí zanechávám tobě
svoji lásku — věř bezpečně jí!
důvěru v tě zůstavuji sobě,
s důvěrou pojím též naději.

Mysl má pevná-tě jako skála,
o nižto se vlna zlomuje;
dívko, dívko! budiž i ty stálá
v tom, co oko tvé mi slibuje!

Budiž stálá, když si tebe vnádně
pochlebenství za cíl vyvolí;
nalezneš sic lichotnější snadně —
srdcí upřímnějších nikoli!
Měj se dobře! Ve svém usouzení
nebe tvou i mou buď ochranou!
Jenom tělem budem rozloučení,
duše věčně spolu ostanou.

SBOR.

Při otevření Měšťanské besedy
v Praze dne 1. února 1846.

Zavzní, plese, po vší Praze,
jednoty zde stojí chrám;
kdo ji chováš v duši draze,
přístup sem a vítěj nám.

Jedna duše v jednom těle,
jeden všecky váže pás:
přítel staň se z nepřitele,
pak se postav mezi nás!

Buď si velký, buď si malý,
jen když čestnou mysl máš,
srdce věrné vlasti, králi:
podej ruku, ty jsi náš!

Rovnost a svornost
jsou naše práva:
kdo's o ně s námi,
sláva ti, sláva!

PERLOVÝ VÍNEK.

(Ku památce svatby stříbrné
Jeho Veličenstva císaře Ferdi-
nanda V., léta 1856.)

Jsou v světě perly: když kam
jedna padne,
ač maličká je jako drobný
hrášek,
záhubu nese, tráva pod ní vadne,
a tvrdý kámen rozsype se
v prášek.

Nehledajíť jich v moři ve
hlubokém:
ale v nešťastném srdci se rodíce
proudí se hojně zakaleným okem
a zůstávají rozorané líce.

Dosti těch perel ve světě je,
dosti,
neubýváť jich, ano spíš přibývá,
a kde se skytnou, utíkají hosti,
a mimojdoucí oči si zakrývá. —

Jsou v světě perly: kdež jich
jedna padne,
kámen se pohne, dřevo k ní se
skloní,
tělo hynoucí oživne a zmladne
a s nebes anděl sstoupí dolů
pro ni.

Těch darmo hledáš v moři ve
hlubokém:
ve srdci vděčném časem se
rodíce
vstupují na svět blahojasným
okem
a vráskovité uhlazují líce.

Vzácné to perly, po řídku jich
nyní,
co v světě sobství s lichotou se
točí;
bez srdce bývá vzaté dobrodíní
a licoměrnost vhostila se v oči.

Ó, blaze jemu, komuž dáno
Bohem
těch prvých perel toky staviti:
však blaženější, blaženější
mnohem,
kdo druhých uměl sobě dobytí!

* *

C í s a ř s k ý p a n e !
Ejhle, teď o Tvém o stříbrném
plese
perlový vínek Praha Tobě nese,
perlový vínek, v dar to jediný:
nejsou to perly srdce nešťastného,
ale jsou to perly srdce
přešťastného,
perly vděčnosti — slzy chudiny!

Ó, nechtěj, nechtěj pohrdnouti
jimi!
Však jsi je v srdce sám byl prvé
nasil,
ve srdce mnohá, ježto jsi byl
spasil,
a protož kanou zraky blaženými.

Přijmiž ten vínek — ozdoba to
skvělá,
důstojná Tvého Císařského čela!

★

KRÁL DUCHŮ.

(Z Göthe.)

Ký pozdní to jezdec větrem a
tmou?

Otec to s dítětem, domů jedou;
synáčka milého v náruči má
a tiskne a hřeje a objímá.

„Mé dítě, což úzkostně tak se
děšíš?“

„Tatíčku, což krále duchů
nevidíš?“

hle, krále se srstí a s korunou!“

„Mé dítě, jen vodní to páry
jsou.“

„Pojď, dítě milé, pojď ke mně
sem!“

zde krásně si spolu pohrajem;
má louka je pěkná, květnatá,
a máti moje má šat ze zlata.’

„Ach, táto, tatíčku, slyšíš-li
nyní,

jaké mi král sliby tajně činí?“ -

„Spokoj se, mé dítě, a bázně
nech;

suchét to listí šumí po
sadech.“

„Pojď, dítě zlaté, pojď jen se
mnou;

mé dcerky ti pilně sloužit
budou;

mé dcerky, ty v noci tance mají,
ve spánek tě tancujíc

uzpívají.’

„Ach, táto, tatíčku, což
nevidíš

těch dcerek králových tam vody
blíž?“ —

„Vidím, vidím to, mé dítě
milé;
vrby jsou to šeré a vyhnílé.“

„Aj, rád tě mám, jsi švarný,
musím tě mít;
a sám-li nepůjdeš, chci síly
užít!“

„Ach, táto, tatíčku! již po
mně sahá,
král duchů již v moci své
mne má!“

I hrůza jest otci a dává se
v cval,
své úpící dítě v náruči jal;
přijíždí do dvorce v mysli
traplivé,
leč dítě v náruči již — neživé.

PÍSEŇ ILLYRŮV.

Ze zpěvu dra. Demetra »Grob-
ničko polje« v časopisu Kolo,
1842.

Volně větrem ptáče lítá,
volně skáče zvíře v poli;
a já chtěl bych nést okovy,
u cizince být v nevoli?

Kdo by nechtěl umřít prvé,
ó, ten není z naší krve!

Vím, že moji pradědové
někdy vládli světem celým;
a já mám jich jazyk tajit
před cizincem, před vetřelým?

Kdo by nechtěl umřít prvé,
ó, ten není z naší krve!

Radši sám své dítě skolím,
v srdce nůž manželce vrazím,
prvé nežli před cizincem
v otrockém se prachu plazím.

A kdo též učinit lení,
ó, ten z naší krve není!

Raděj sám svůj krov zapálím
a v horoucím zhynu hrobě,
prvé nežli, co mé právo,
cizinec přivlastní sobě.

A kdo též učinit lení,
ó, ten z naší krve není!

SVATOJANSKÁ MUŠKA.

(Z illyrského.)

Zašlo slunce, denní svíce,
tmy pokryly pole, lesy,
aby lásky důvěrnice,
hvězdy, vyšly na své plesy.

A já čekal na milenku
podle dvora na ústraní;
tu zašustne cos v okénku
a já s hůry dostal psaní.

Toužebností hořím celý,
co mi píše moje milá;
ale tmy mně záviděly,
darmo tužba moje byla.

Ani měsíc vycházeti
nechce, to nebeské oko,
a hvězdičky, jeho děti,
ach! ty jsou mi převysoko.

A má tužba vždy se zmáhá
tak, že chtěl bych bez lekání

čistí slova ta předrahá
při hromu a při blýskání.

A tu v trávě a tu v kvítí
na mé štěstí prostřed sadu
křídlatý se hmyzek svítí,
zlatý zpředu, lesklý vzadu.

Chytím jej, a jak mé žití
milá mi ta muška malá,
neb jak sobě poraditi,
láska má mi pošeptala.

Živý plamének mi slouží
za svíci tu na papíře,
a co srdce zvědět touží,
odhalí mi malé zvíře.

Dík a chvála neskonálá
tobě, světýlko mé drahé,
ty hvězdičko luhů malá,
drobná jiskro lásky blahé!

Nelze se ti odměniti,
něžné zvířátko, leč písni:
tou chci tobě vděčen býti
za pomoc v té srdce tísni.

Ty jsi démant Bohem daný
na ozdobu jaru, létu,
dilek slunce, ponechaný
k potěšení trávě, květu.

Sama zlata záře mizí,
kde tvůj zlatý svítí plamen,
jakoby to v zlato ryzí
zasazený drahý kámen.

Ty jsi země zřítelnice,
den, jenž semotamo letí,
obraz nadzemské děvice,
již jen v noci lze viděti.

Bodejž ti vždy blaze bylo
na tvé pouti, muško drahá,
mednou rosou tě krmilo
milé nebe, země blahá!

ZAZDĚNÁ.

Všickni se lidé rozplakali,
když mladou paní zazdívali!
pán zasmušilý v okně stál,
sám jediný on neplakal.

Přilítla s nebe holubice,
snesla se k paní do temnice:
zvala ji, zvala k veselí,
a dvě pak odtud letěly.

Přilítla černá z pekla vrána,
i navštívila v okně pána:
zvala ho, zvala k veselí,
a dvě pak odtud letěly.

TUŽBA DÍVČÍ.

(Z finského.)

Kdyby můj miláček přišel,
můj souzený kdyby přišel,
políbila bych ho v ústa,
byť i vlčí krev měl na nich;
stiskla bych mu mile ruku,
byť i držel hada v dlaních.
Kéž by vítr nám rozuměl,
vánek jarní mluvit uměl:
slůvko dal by, slůvko vzal by,
poslíčkem dvou milujících
semotamo běhával by.

Raděj nechám panských jídel,
ni pečínek nechci kněžských,
než opustím já milého,
létě si přivábeného,
zimě si připoutaného.

OHLAS ŽALMU 45.

Dobré v srdci zrodilo se slovo,
slovo dobré z úst vychází v jevy.
jazyk můj co péro písařovo:
o králiť mé vypravují zpěvy.

Požehnán jsa Bohem věků,
v slávě své jsi lidských synů
vyšší;
postava tvá plna vděků,
a rty tvoje milost vůkol dýší.

Opásej se mečem, reku jasný!
prokaž důstojenství své a slávu;
výpravy tvé braně buďte šťastny,
anať mysl k mírnosti a právu.

Pravice tvá hrozná v svatém
boji,
ostré jsou i prudké tvoje střely;
národové padnou k noze tvojí,
v srdce probodeš své nepřátely.

Trůnu tvého základ mocný, stálý,
v Bohuť pevná čaka tvá, o pane!
žezlo říše tvojí, jasný králi,
žezlo upřímnosti svrchované.

V spravedlnosti mají zalíbení,
v nenávisti chováš bezbožníky;
protož olejem tě utěšení
pomazal Bůh nad tvé
současníky.

Přistojít i po pravici tobě
choť královská, zření majíc na
tě,
všecka slavná v drahé své
ozdobě,
rouchou její protkávané zlatě.

Slyšiž a viz, nakloň ucha svého,
dci královská, i zapomeň v dáli
na svůj národ, na dům otce
ctného,
zlíbilat se krása tvoje králi.

Místo předků syny budeš mítí,
knížata vší země podle práva;
budouť paměť jména tvého ctíti,
a v národech tvá pokvěte sláva.

OHLAS ŽALMU 140.

Zbavil jsi mne, Pane! od člověka
zlého,
od těch, kteří lstivě záhubu mi
strojí,
jed ukrývajíce v hloubi srdce
svého,
a na každé ráno sbírají se k boji.

Vysvobodil jsi mne, Bože
Hospodine!
od rukou ukrutných muže bez-
božníka,

od hada lítého, jenž se v trávě
vine,
sprostiti's mne ráčil — budiž
Tobě díka!

Pólékli jsou pyšní svá osídla na
mne,
o mé bezživotí uložili roky;
roztáhli mi v cestu léčky svoje
klamně,
umyslivše moje podraziti kroky.

Já však řekl Pánu: Bůh můj
silný jsi Ty!
Ty štítem pokrýváš hlavu mou
v čas boje;
Ty jsi moje spása, hrad můj ne-
dobytý —
vyslyš, Hospodine! vroucí prosby
moje;

Nechtěj dopouštětí, Pane nebes
kůrů!
by své předsevzetí provedl zlý
škůdce;
nedávej bezbožným vztýčiti se
vzhůru:
poražení buďtež, i zlý jejich
vůdce!

Račiž učiniti, Hospodine Bože!
aby jich zločinství jím na hlavu
spadlo:
ve hlubokých jamách budiž je-
jich lože,
a řeřavé uhlí jejich pokryvadlo!

